

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

«ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΑΡΙΣΑΣ: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΧΩΡΟ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ»

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ:

1^{ος} ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Δ. ΣΑΚΚΗΣ

2^{ος} ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Μ. ΤΣΟΥΒΑΛΑ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Ε.ΓΚΑΝΙΑ/Α.Μ: 0214073

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....5

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....6-9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Η σημασία της διδασκαλίας τοπικής ιστορίας και περιβάλλοντος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.....11

1.1 Η σημασία των πολιτιστικών στοιχείων.....12

1.2 Η σύνδεση με την τοπική ιστορία και η σημασία της.....13-14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

2. Η δυνατότητα διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας και στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.....15

2.1 Οι ιστορικές πηγές και η αξίας τους.....16-17

2.2 Η μέθοδος της αφήγησης.....18-21

2.3 Τα αντιθετικά σχήματα.....22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

3. Διδασκαλία και μάθηση στην Προσχολική Ηλικία.....	23-24
3.1 Η γνωστική ανάπτυξη βάση της θεωρίας του Piaget.....	25-27
3.2 Η ανακαλυπτική μάθηση σύμφωνα με την ατομοκεντρική και κοινωνιοκεντρική θεωρία του Brunner.....	28-29
3.3 Η κοινωνικοπολιτισμική θεωρία του Vygotsky.....	30

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Το Αρχαίο Θέατρο Λάρισας.....	32-35
1.1 Οικοδομικές φάσεις Αρχαίου Θεάτρου.....	36
1.2 Παιδαγωγική Διάσταση Αρχαίου Θεάτρου.....	37-38

ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ.....	40-70
Εισαγωγή.....	39
1η Δραστηριότητα «Γνωρίζω το Αρχαίο Θέατρο».....	40-44
2η Δραστηριότητα «Προετοιμασία επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο» «Μικροί δημοσιογράφοι».....	45-48
3η Δραστηριότητα «Προετοιμασία επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο» «Οι ξεναγοί».....	49-52
4η Δραστηριότητα «Προετοιμασία επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο» «Μικροί χορευτές».....	53-56
5η Δραστηριότητα «Επίσκεψη στο Αρχαίο Θέατρο».....	57-60
6 ^η Δραστηριότητα «Βλέποντας Αρχαία παράσταση».....	61-64
7η Δραστηριότητα «Προετοιμασία για τη δική μας Αρχαία Παράσταση».....	65-68
8η Δραστηριότητα «Η δική μας Αρχαία Παράσταση».....	69-70
ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	71-72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73-76

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εργασία αυτή έχει υποβληθεί ως πτυχιακή εργασία στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης της Σχολής Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με τίτλο: ‘Αρχαίο Θέατρο Λάρισας, προσομοίωση εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο για παιδιά Προσχολικής ηλικίας’.

Ευχαριστώ θερμά τον Επιβλέποντα Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Δ. Α. Σακκή για όλη την στήριξη και την επιστημονική καθοδήγηση που μου παρείχε κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Οι πολύτιμες συμβουλές, η άψογη συνεργασία, η συνεχής ενθάρρυνση για συγγραφή και η γενικότερη βοήθεια του ήταν το μυστικό επιτυχίας αυτού του έργου.

Επίσης, θερμά ευχαριστώ την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης κ. Μ. Τσουβαλά για την συνεργασία της μαζί μου, τις συμβουλές και τη γενικότερη βοήθειά της σε όλη αυτή τη διαδικασία.

Επιπλέον, θερμές ευχαριστίες οφείλω σε όλο το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την ευκαιρία της συγγραφής.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το περιβάλλον αποτελεί πεδίο δράσης του ατόμου, ιδιαίτερα των νηπίων. Μέσα σε αυτό τα παιδιά αναπτύσσονται και αλληλεπιδρούν. Κυρίως, όμως, γνωρίζουν τον κόσμο και την ιστορία του. Τα πολιτιστικά αγαθά είναι ποικίλα και μέσω του περιβάλλοντος τα παιδιά μπορούν να έλθουν σε επαφή μαζί τους και να δομήσουν σχέση αγάπης με αυτά. Το περιβάλλον αποτελεί το συνδεδετικό κρίκο του παιδιού με την ιστορία. Μέσω αυτού, το νήπιο θα συναντήσει παλαιά κτίρια, αρχαία θέατρα, ανδριάντες και ποικίλες ιστορικές πηγές. Τα νήπια έτσι, έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν βιωματική σχέση με τα πολιτιστικά αυτά στοιχεία, καθώς μπορούν να τα δούν, να τα αγγίξουν και να αλληλεπιδράσουν μαζί τους. Με τη βιωματική σχέση τα παιδιά θα μπορέσουν να κινηθούν μεταξύ παρελθόντος και παρόντος και να κατανοήσουν παλαιότερα γεγονότα, όπως τρόπος ζωής των ανθρώπων, συμπεριφορές, νοοτροπίες και τη σημασία μνημείων στην ιστορία του τόπου. Έτσι καθίσταται προφανές πώς με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ιστορικών τόπων και των πολιτιστικών στοιχείων τα παιδιά θα ευαισθητοποιηθούν σε θέματα πολιτισμού και θα αποτρέψουν την βεβήλωσή τους. Πέραν αυτού, με τη διδασκαλία των ιστορικών τόπων γίνεται αντιληπτό ότι τα μικρά παιδιά κατανοούν ζητήματα που έχουν σχέση με την ιστορική μάθηση. Με βάση όλα τα παραπάνω, ζητούμενο είναι να κατανοηθεί και να αναδειχθεί η αξία της τοπικής ιστορίας και του περιβάλλοντος, αλλά και να γίνει αντιληπτό ότι το μάθημα της τοπικής ιστορίας είναι ιδιαίτερα σημαντικό για παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Η εργασία δομείται σε δύο μέρη:

- **Το Πρώτο Μέρος** είναι το θεωρητικό, στο οποίο και αναπτύσσεται όλο το θεωρητικό υπόβαθρο για τη δυνατότητα διδασκαλίας του γνωστικού αυτού αντικειμένου, αλλά και η σπουδαιότητα και αξία των ιστορικών τόπων, πηγών και του περιβάλλοντος.
- **Στο Δεύτερο Μέρος** αναπτύσσονται οι δυνατότητες διδακτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο του Αρχαίου Θεάτρου μέσω δραστηριοτήτων σε επίπεδο προσομοίωσης.

Ειδικότερα, **Το Θεωρητικό Μέρος**, με τίτλο «Θεωρητικό Πλαίσιο», αποτελείται από τρία κεφάλαια.

- Στο **Πρώτο Κεφάλαιο** με τίτλο «Η σημασία της διδασκαλίας τοπικής ιστορίας και περιβάλλοντος», μιλάμε για την σημασία που διαδραματίζει η διδασκαλία του ζητημάτων τοπικής ιστορίας και περιβάλλοντος στα νήπια.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Η σημασία της διδασκαλίας τοπικής ιστορίας και περιβάλλοντος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας», επισημαίνεται ο ρόλος των παραπάνω παραμέτρων στην αλληλεπίδραση και κοινωνικοποίηση των νηπίων. Επίσης, γίνεται αντιληπτό πώς μέσω της διδασκαλίας τοπικής ιστορίας τα παιδιά αποκτούν βιωματική σχέση με το περιβάλλον τους, αλλά και σχέση ενσυναίσθησης.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Η σημασία των πολιτιστικών στοιχείων», σημειώνεται η σημασία των διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων που συναντά το παιδί στο περιβάλλον. Σημαντικό εδώ, είναι πως τα πολιτιστικά στοιχεία δεν δίνουν μόνο τη δυνατότητα για σύνδεση του νηπίου με την ιστορία του τόπου του, αλλά και με θέματα κοινωνικής, οικονομικής πνευματικής και θρησκευτικής ζωής σχετικά με το περιβάλλον του.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Η σύνδεση με την τοπική ιστορία και η σημασία της», γίνεται αναφορά στη σημασία της τοπικής ιστορίας, η οποία χρήζει ιδιαίτερης αξίας, καθώς μέσω αυτής, το παιδί, κατανοεί την έννοια του χρόνου και οξύνει την κριτική του σκέψη. Μπορεί να κινηθεί μεταξύ παρελθόντος και παρόντος, να κατανοήσει την αλλαγή μέσα στο χρόνο και να αναζητήσει στοιχεία. Η τοπική ιστορία εμπεριέχει και εξετάζει ιστορικά κτίσματα, αρχαιολογικούς χώρους, θέματα κοινωνικής, θρησκευτικής ζωής- και όχι μόνον.

- Στο **Δεύτερο Κεφάλαιο** με τίτλο «Η δυνατότητα και οι μέθοδοι διδασκαλίας των ιστορικών τόπων και περιβάλλοντος», σημειώνεται η δυνατότητα διδασκαλίας του μαθήματος στα μικρά παιδιά.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Οι ιστορικές πηγές και η αξίας τους», σημειώνεται η διδακτική αξία των ιστορικών πηγών. Κατανοείται πώς οι ιστορικές πηγές παρέχουν τη δυνατότητα στα μικρά παιδιά να κινηθούν αναδρομικά στο παρελθόν. Γιατί αυτές αποτελούν παιδαγωγικό υλικό για τα νήπια;

Στο υποκεφ. με τίτλο «Η μέθοδος της αφήγησης», γίνεται αναφορά στην παιδαγωγική πλευρά της αφήγησης.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Τα αντιθετικά σχήματα», σημειώνεται πώς τα παιδιά μέσω των αντιθέσεων, όπως αυτές προβάλλονται στις αφηγήσεις και τους μύθους, αντιλαμβάνονται τις έννοιες και την πραγματικότητα. Επιπλέον, γίνεται κατανοητό πώς με τα αντιθετικά σχήματα το νήπιο κατανοεί παραμύθια, αφηγήσεις ή μύθους.

- Στο **Τρίτο Κεφάλαιο** με τίτλο «Θεωρίες Μάθησης», σημειώνεται η δυνατότητα διδασκαλίας του μαθήματος Ιστορικοί τόποι και περιβάλλον, έχοντας ως σταθερό έδαφος το περιβάλλον- και όχι μόνον, βάσει των θεωριών μάθησης των J. Piaget, L. Vygotsky και Brunner.

Ακολουθεί το υποκεφ. με τίτλο «Διδασκαλία και μάθηση στην Προσχολική Ηλικία», που αναφέρεται στο περιβάλλον μάθησης του παιδιού, τα αναλυτικά προγράμματα και το Δ.Ε.Π.Π.Σ..

Στο υποκεφ. με τίτλο «Η γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη θεωρία του Piaget», σημειώνεται η γνωστική ανάπτυξη του παιδιού, καθώς και τα στάδια της γνωστικής του εξέλιξης. Στο υποκεφάλαιο, αναφέρονται, επίσης, και κριτικές που δέχθηκε ο J. Piaget ως προς την θεωρία του.

Ακολουθούν τα υποκεφ. με αντίστοιχους τίτλους, «Η ανακαλυπτική μάθηση σύμφωνα με την ατομοκεντρική και κοινωνιοκεντρική θεωρία του Brunner» και «Η κοινωνικοπολιτισμική θεωρία του Vygotsky», τα οποία και συνεπικουρούν σε εκείνη τη γνώση που θα μπορέσει να βοηθήσει το νήπιο στην κοινωνικοποίησή του και την κατανόηση στοιχείων πολιτισμού.

Το **Δεύτερο Μέρος**, με τίτλο «Αρχαίο Θέατρο Λάρισας, Προσομοίωση εφαρμογής εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο για παιδιά προσχολικής ηλικίας», αποτελείται από την εισαγωγή και ένα κεφάλαιο.

- Στο Πρώτο Κεφάλαιο, με τίτλο «Αρχαίο Θέατρο Λάρισας», σημειώνονται τα χαρακτηριστικά του Αρχαίου θεάτρου και τα μέρη του.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Οικοδομικές φάσεις του Αρχαίου Θεάτρου», γίνεται αναφορά στις τρεις οικοδομικές φάσεις του θεάτρου και τη χρονολόγησή του.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Παιδαγωγική Διάσταση Αρχαίου Θεάτρου», σημειώνεται η αξία της παιδαγωγικής προσέγγισης του θεάτρου στα νήπια.

Στο υποκεφ. με τίτλο «Προσομοίωση εφαρμογής εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο του Αρχαίου Θεάτρου για παιδιά προσχολικής ηλικίας», παρουσιάζονται οι δραστηριότητες της εκπαιδευτικής διαδικασίας που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν βάση του Δ.Ε.Π.ΠΣ., για να διδαχθούν τα παιδιά ιστορία και περιβάλλον με τα κατάλληλα υλικά και τις κατάλληλες μεθόδους.

Ακολουθούν οι Συγκεφαλαιωτικές Παρατηρήσεις και η Βιβλιογραφία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1 Η σημασία της διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας και του περιβάλλοντος σε παιδιά Προσχολικής ηλικίας

Το περιβάλλον αποτελεί πεδίο δράσης και ανάπτυξης για το παιδί. Το περιβάλλον μπορεί να είναι δομημένο, κοινωνικό, ή φυσικό. Ωστόσο, το πιο σημαντικό είναι πως για τα παιδιά αποτελεί μέσο αγωγής, καθώς σ' αυτό πραγματοποιούνται όλες οι δραστηριότητες, οι οποίες και ποικίλλουν ανάλογα με τον χαρακτήρα τους. Εστιάζουμε, επομένως, στην παιδαγωγική σημασία που διαδραματίζει το περιβάλλον ευρύτερα στη γνωστική εξέλιξη των μικρών παιδιών, των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Τα νήπια λειτουργούν μέσα στο περιβάλλον, παιδί και περιβάλλον είναι έννοιες αλληλένδετες. Ο Δ. Σακκής αναφέρει πως το εξωσχολικό περιβάλλον, σε σημαντικό βαθμό, είναι αυτό που θα βοηθήσει και θα αναπτύξει την νοημοσύνη και την αντίληψη των παιδιών¹. Τα παιδιά μέσω των αισθήσεών τους, κατανοούν το χώρο και την πραγματικότητα. Σύμφωνα με την θεωρία του J.Piaget για την γνωστική ανάπτυξη, όλοι οι άνθρωποι ακολουθούν μια πορεία με σταθερή ακολουθία από τη γέννηση έως την εφηβεία. Αυτή η πορεία ακολουθείται από τέσσερα στάδια από την αισθησιοκινητική περίοδο έως το στάδιο της λογικής σκέψης. Στα στάδια αυτά σημαντικός παράγοντας είναι το περιβάλλον, καθώς το βρέφος από το αισθησιοκινητικό στάδιο έως στο στάδιο λογικής σκέψης, αλληλεπιδρά με το περιβάλλον και τον κόσμο γύρω του². Επομένως, το περιβάλλον αποτελεί την αφετηρία γνωστικής ανακάλυψης, ανάπτυξης και δράσης. Η δράση του ανθρώπου στο περιβάλλον έχει σχέση με τον χώρο και τον τόπο στον οποίο ζει. Στον χώρο αυτόν, υπάρχουν πολιτισμικά ερεθίσματα που δημιουργούν συναισθηματική φόρτιση και βιωματική σχέση μεταξύ ατόμου και περιβάλλοντος. Πέραν αυτού, γεφυρώνεται και η σχέση μεταξύ ανθρώπου και ιστορίας.

¹ Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Γ., *Ιστορικοί τόποι και περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2007.

² Feldman Robert S., *Εξελικτική Ψυχολογία, Δια βίου ανάπτυξη*, μετφρ. Αντωνοπούλου Ζωή & Κουλεντιανού Μαργαρίτα, επιμ. Μπεζεβέγκης Γ. Ηλίας, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2011, σσ. 209-211.

1.1 Η σημασία των πολιτιστικών στοιχείων

Τα πολιτιστικά στοιχεία γίνονται αντιληπτά μέσω του περιβάλλοντος, όπως μνημεία-χώροι, ανδριάντες και εκκλησίες. Μέσα στο περιβάλλον το παιδί θα παρατηρήσει ένα μνημείο, έναν ιστορικό χώρο και θα θελήσει να τον γνωρίσει, να τον αγγίξει και να μάθει την ιστορία του. Γιατί υπάρχει; Ποιά είναι η σημασία του σ' αυτό το μέρος; Από πότε υπάρχει; Τα πολιτιστικά στοιχεία, σύμφωνα με την Ε. Τσιαντούλη, αποτελούν μέρος του πολιτιστικού περιβάλλοντος και συνυπάρχουν μέσα σ' αυτό. Σχετίζονται δε με την τοπική ιστορία. Ιστορία και περιβάλλον είναι έννοιες αλληλοεξαρτώμενες που δημιουργούν αιτιακή σχέση³. Σύμφωνα με την Pamela Mays, το να κοιτάξεις τα σπίτια, τα μαγαζιά και την τοπική εκκλησία στον περιβάλλοντα χώρο τους, δεν σημαίνει πως τα σκέφτεσαι ιστορικά, αλλά, το να τα εξετάζεις με το μάτι του παρελθόντος σημαίνει πως τα σκέφτεσαι ιστορικά⁴. Τα πολιτιστικά στοιχεία αποτελούν μέρος της καθημερινότητας των παιδιών και προσφέρονται για παιδαγωγική αξιοποίηση. Σύμφωνα με την Μ. Ρεπούση, «η επισκεψιμότητα των πηγών του τοπίου παραπέμπει, επίσης, σε διαφορετικούς συνδυασμούς νοητικών και συναισθηματικών λειτουργιών στο βωμό της μάθησης και σε διαφορετικές εκπαιδευτικές πρακτικές»⁵. Μέσω αυτών, το παιδί μπορεί να κινηθεί μεταξύ παρόντος και παρελθόντος, να γνωρίσει και να συγκρίνει δηλαδή τον σύγχρονο κόσμο με αυτόν του παρελθόντος. Εκτός από αυτά, σημαντικό είναι πως τα πολιτιστικά στοιχεία δεν δίνουν μόνο τη δυνατότητα για σύνδεση του νηπίου με την ιστορία του τόπου του, αλλά και με θέματα κοινωνικής, οικονομικής, πνευματικής και θρησκευτικής ζωής. Δημιουργούν επιπλέον ερευνητικά ερωτήματα, όπως: Πώς ήταν η κοινωνία τότε; Πού πίστευαν οι άνθρωποι;

Επομένως, μέσω της ιχνηλάτησης πολιτιστικών στοιχείων γεννώνται ερωτήματα και τάσεις περιέργειας από μέρους των νηπίων για την ανακάλυψη της ιστορίας του τόπου του. Άρα αυτά αποτελούν σημαντικό εκπαιδευτικό υλικό για την ιστορική εξερεύνηση του δομημένου περιβάλλοντος.

³ Τσιαντούλη Ε., *Διδακτική Αξιοποίηση Στοιχείων Πολιτισμού σε παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 2014, σσ. 47.

⁴ Mays Pamela, *Teaching children through the Environment*, Hodder and Stoughton Educational, London 1985, σ. 114.

⁵ Ρεπούση Μ., «Πηγές του τοπίου: Τα μνημεία και οι μνημειακοί τόποι», στο «*Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών*», επιμ. Κ. Αγγελάκος, Γ. Κόκκινος, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004, σσ. 81-99 και ιδιαίτερα στη σ.89.

1.2 Η σύνδεση με την τοπική ιστορία και η σημασία της

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα πολιτιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο περιβάλλον, σχετίζονται με την τοπική ιστορία. Η σημασία της τοπικής ιστορίας χρήζει ιδιαίτερης αξίας, καθώς μέσω αυτής, το παιδί, κατανοεί την έννοια του χρόνου και οξύνει την κριτική του σκέψη. Μπορεί να κινηθεί μεταξύ παρελθόντος και παρόντος, να κατανοήσει την αλλαγή μέσα στο χρόνο και να αναζητήσει στοιχεία. Η τοπική ιστορία εμπεριέχει και εξετάζει ιστορικά κτίσματα, αρχαιολογικούς χώρους, θέματα κοινωνικής, θρησκευτικής ζωής. Έτσι, επιτυγχάνεται η γνωριμία του παιδιού με το ιστορικό περιβάλλον μέσω της βιωματικής προσέγγισης. Το παιδί δημιουργεί συνδέσμους οικειότητας και ενσυναισθητικής σχέσης⁶. Βάσει της σχέσης αυτής, τα μικρά παιδιά μπορούν να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους, να εναλλάξουν ρόλους, αλλά και να προσομοιάσουν τον εαυτό τους με αυτούς του παρελθόντος (ιστορικά πρόσωπα παρελθόντος, κοινωνικές ομάδες, κ.ά.). Πέραν αυτών, η επαφή των παιδιών με το ιστορικό τοπίο, τα ωθεί στην προσαρμογή με το περιβάλλον και έχει αποτέλεσμα να αντιλαμβάνονται, ως ένα σημείο, τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα στη δημιουργία, ανάπτυξη και εξέλιξη του ανθρώπου και την κοινωνίας του. Επιπροσθέτως, συνειδητοποιούν τη σημασία που έχει το περιβάλλον στη ζωή των ανθρώπων και αποκτούν σιγά-σιγά οικολογική συνείδηση. Μέσα λοιπόν από της τοπική ιστορία, ολοκληρώνονται και οι στόχοι της περιβαλλοντικής αγωγής. Η τοπική ιστορία προσφέρει ολιστική διδακτική προσέγγιση. Σύμφωνα με την Κ. Δημητριάδου, «η ολιστική προσέγγιση λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τις γνωστικές, αλλά και τις κοινωνικές, αισθητικές, ψυχολογικές και βιολογικές ανάγκες του παιδιού. Μέσα από τη διδακτική επεξεργασία συγκεκριμένων θεμάτων (topics), που περιλαμβάνουν πολυεπίπεδα ερεθίσματα και ποικίλες θεματικές περιοχές, βοηθά το παιδί να μάθει να συζητά τις σχέσεις που συνδέουν τον εαυτό του με τους άλλους και με τον κόσμο»⁷. Σύμφωνα με την άποψη της Κ. Δημητριάδου είναι οι Δ. Σακκής και Γ. Λεοντσίνης. Σύμφωνα με τον πρώτο, «Ως προς τα τοπικά θέματα, ο τρόπος προσέγγισής τους γίνεται έξω από τη σχολική αίθουσα, με την επίσκεψη αξιοσημείωτων τοποθεσιών και αρχαιολογικών χώρων ή με την ενασχόληση επιλεγμένων από το δάσκαλο τοπικών ιστορικών θεμάτων, ώστε οι μαθητές να διαπιστώνουν ότι η απόδειξη, η παρουσία της

⁶ Νάκου Ε., *Τα παιδιά και η ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2000, σ.105.

⁷ Δημητριάδου Κ., *Ιστορία και Γεωγραφία στην πρώτη σχολική ηλικία: Εφαρμογή και αξιολόγηση μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 49-52.

ιστορίας βρίσκεται παντού γύρω τους, εκτιμώντας περισσότερο το παρελθόν»⁸. Ενώ ο δεύτερος επισημαίνει ότι «η τοπική ιστορία, παράλληλα με τη γνώση του χώρου που παρέχει στους μαθητές, συνεπικουρεί και στην κατανόηση του χρόνου, μια και η διαχρονικότητα των ιστορικών στοιχείων γίνεται πιο εύκολα αντιληπτή σε τοπικό επίπεδο»⁹.

Εξάλλου, πάνω στο θέμα ο Δ. Σακκής σημειώνει ότι «η προσέγγιση της ανθρώπινης δραστηριότητας στο παρελθόν, η αναβίωση του παρελθόντος, όσο και αν εγείρει το ενδιαφέρον των παιδιών, αποτελεί δύσκολο εκπαιδευτικό κομμάτι αλλά, μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν οι νηπιαγωγοί και, γενικότερα, οι εκπαιδευτικοί διαμορφώσουν εκείνες τις προϋποθέσεις, και εκείνα τα θεμέλια που θα οδηγήσουν στην κατανόησή του, μέσα από διδακτικές διαδικασίες που θα είναι οργανωμένες μαθητοκεντρικά και ομαδοσυνεργατικά και που θα δώσουν τη δυνατότητα στα μικρά παιδιά να συμμετάσχουν ερευνητικά και βιωματικά, υποδύμενα, στο πλαίσιο δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα προσομοίωσης, ρόλους, δραματοποιώντας δράσεις ιστορικών προσώπων, ή οργανώνοντας σχέδια εργασίας (project) που θα αναφέρονται στον τρόπο ζωής των ανθρώπων κατά το παρελθόν, σε γεγονότα, νοοτροπίες και στοιχεία πολιτισμού της νεότερης ιστορίας μας»¹⁰.

Κοντολογίς, αναφερόμενοι στη σημασία της τοπικής ιστορίας και του περιβάλλοντος, επισημαίνουμε την άποψη της S.M.Pearce¹¹ σχετικά με τις συναισθηματικές μας σχέσεις και εμπειρίες με τα αντικείμενα: «η συναισθηματική μας σχέση προβολής και εσωτερίκευσης που έχουμε με τα αντικείμενα φαίνεται να ανήκει στις πρωταρχικές μας εμπειρίες και παραμένει σημαντική για μας καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας. Οι νηπιακές εμπειρίες ίσως να αποτελούν την αφετηρία της συναισθηματικής μας σχέσης με τα αντικείμενα». Άρα λοιπόν, πέρα από την πολύπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, σημαντικής αξίας είναι η σχέση οικειότητας μεταξύ μαθητή και ιστορικού τόπου. Μια σχέση ενσυναίσθησης και ιστορικού γίνεσθαι.

⁸ Γενικότερα, βλ. Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί Τόποι και Περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, ό.π..

⁹ Λεοντσίνης Γ. Ν., *Διδακτική της Ιστορίας (γενική-τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση)*, Αθήνα 1996, σσ. 49-62.

¹⁰ Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί Τόποι και Περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, ό.π..

¹¹ Pearce S. M., *Μουσεία, Αντικείμενα και Συλλογές: μια πολιτισμική μελέτη*, επιμ. Λ. Γυιόκα, μετφρ. Λ. Γυιόκα, Α. Καζάζης, Π. Μπίκας, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 75.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

2. Η δυνατότητα διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας και στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Στην προσχολική εκπαίδευση το πρόγραμμα περιλαμβάνει ποικίλες έννοιες, πληροφορίες και γνωστικό υλικό από πολλές μαθησιακές περιοχές. Το ενδιαφέρον όμως επικεντρώνεται στο περιεχόμενο και την διαδικασία μάθησης. Ο/Η νηπιαγωγός, οφείλει να διαμορφώνει ένα κατάλληλο περιβάλλον για μάθηση, το οποίο θα κοσμεύεται από ασφάλεια, εμπιστοσύνη, αγάπη και σεβασμό στην προσωπικότητα των παιδιών. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον, το νήπιο μπορεί να εμπλακεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και να αναπτύξει τους ορίζοντές του. Όμως, εκτός από το περιβάλλον, σημαντικό παράγοντα στην εκπαιδευτική δραστηριότητα αποτελεί το εκπαιδευτικό υλικό. Συγκεκριμένα, στο ερώτημά μας, αν είναι δυνατή η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας και στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, η απάντηση βρίσκεται στο κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό. Πιο συγκεκριμένα, η απάντηση τοποθετείται στην αξία των ιστορικών πηγών, και τη διαχείρισή τους από τον/την νηπιαγωγό. Μέσω του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και των κατάλληλων μεθόδων διδασκαλίας, η τοπική ιστορία σαφέστατα μπορεί να διδαχθεί στα νήπια. Όπως αναφέρουν οι Μ. Βλάχου και Ε. Νάκου «τα πολιτιστικά κατάλοιπα του παρελθόντος είναι αυτά που θα οδηγήσουν τα παιδιά στην εξοικείωσή τους με ποικίλα πολιτιστικά αγαθά του παρελθόντος. Οι μικροί μαθητές θα μπορέσουν να τα δούν με τα μάτια τους και να τα αγγίξουν με τα χέρια τους. Αποτελούν στοιχεία σύνδεσης του χθές με το σήμερα. Τα μνημεία είναι φορείς πολιτισμικών επιδράσεων και πληροφοριών σχετικών με την οικονομία, την τέχνη, την τεχνική, τη θρησκεία, τις επιστήμες, την οικολογία, το κλίμα και τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες στο χώρο και στο χρόνο»¹².

---

¹² Βλάχου Μ., «Η αξιοποίηση του τοπικού περιβάλλοντος και η οργανική του ένταξη στο μάθημα της Ιστορίας», στο «Προσεγγίζοντας της ιστορική εκπαίδευση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα», επιμ. Γ. Κόκκινος, Ε. Νάκου, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004, σσ. 345-447 και ιδιαίτερα στη σ. 429. Νάκου Ε., «Η χρήση υλικών καταλοίπων στο μάθημα της Ιστορίας», στο «Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών», σσ. 159-183.

2.1 Οι ιστορικές πηγές και η αξία τους

Η διδακτική αξία των πηγών κρίνεται σημαντική, γιατί αποτελούν το συνδυαστικό κρίκο με το παρελθόν και βοηθούν τον μικρό μαθητή, μέσω της βιωματικής προσέγγισης, να προσεγγίσουν τα πολιτιστικά κατάλοιπα. Αποτελούν την πρώτη ύλη για κάθε ιστορική σύνθεση¹³ και κομβικό σημείο για την οργάνωση του μαθήματος της ιστορίας και ιδιαίτερα της τοπικής ιστορίας. Μέσα από τη μελέτη των πηγών, ο μαθητής γίνεται ενεργητικός, πείθεται, ανακαλύπτει, παρατηρεί, ξεφεύγει από το γενικό, αόριστο και αφηρημένο, αποκτά κριτική σκέψη¹⁴. Οι ιστορικές πηγές δίνουν την δυνατότητα στα παιδιά να κινηθούν αναδρομικά στο παρελθόν. Σύμφωνα με τον Δ.Σακκή, «τα ιστορικά αντικείμενα μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα για την ανάπτυξη της γνώσης και την κατανόηση ιστορικών εννοιών, γιατί δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά μέσω της άμεσης επαφής με αυτά, να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους, να ενισχύσουν την γνωστική τους ανάπτυξη, κατανοώντας ως ένα σημείο, τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στο παρόν και το παρελθόν»¹⁵. Οι ιστορικές πηγές, είναι μεγίστης σημασίας, αποτελούν παιδαγωγικό υλικό στα χέρια των νηπιαγωγών, καθώς μέσω αυτών το παιδί έρχεται σε επαφή με τα ιστορικά αντικείμενα. Έρχεται σε επαφή μέσω των αισθήσεων του, αγγίζει, παρατηρεί και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υποκαταστήσει τη σκέψη του, καθώς είναι αντιληπτό πώς η σκέψη των παιδιών στο προχειριστικό στάδιο, στο οποίο βρίσκονται τα νήπια, όπως θα αναφερθεί σε επόμενο κεφάλαιο, δεν είναι συγκροτημένη, αλλά ασταθής και μονοκατευθυντήρια, καθώς στο στάδιο αυτό αναπτύσσεται ο συμβολισμός¹⁶.

¹³ Βερτσέτης Αθ., *Διδακτική της Ιστορίας*, Αθήνα 2003, σσ. 84-85.

¹⁴ Moniot H., *Η Διδακτική της Ιστορίας*, μτφρ. Έφη Κάννερ, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2002, σσ. 265-268.

¹⁵ Βλ. σχετικά με τις πηγές και τη διδακτική τους αξία στο σχετικό κεφάλαιο του βιβλίου Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί Τόποι και Περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας* ό.π..

¹⁶ Feldman Robert S., *Εξελικτική Ψυχολογία, Δια βίου Ανάπτυξη*, μετφρ. Αντωνοπούλου Ζωή & Κουλεντιανού Μαργαρίτα, επιμ. Μπεζεβέγκης Γ. Ηλίας, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2011, σσ. 293.

Οι ιστορικές πηγές έρχονται να βοηθήσουν τη σκέψη των παιδιών και να την προχωρήσουν συνδυαστικά με την αφήγηση του/της νηπιαγωγού. Καθώς δηλαδή ο/η νηπιαγωγός αφηγείται για κάποιο ιστορικό μνημείο, τα παιδιά βλέποντας τις διαθετιμένες ιστορικές πηγές (φωτογραφικό υλικό), ή ακόμη αν βρίσκονται στο ιστορικό μνημείο, εκτός σχολικού περιβάλλοντος, τα παιδιά εκφράζονται πιο ελεύθερα και εξερευνούν το ιστορικό αυτό περιβάλλον. Αφήνουν τη φαντασία τους ελεύθερη και δημιουργούν εικόνες. Οι ιστορικές πηγές, ωθούν το νήπιο στη βιωματική προσέγγιση της ιστορίας και των πολιτισμικών στοιχείων. Δημιουργούν μικρούς εξερευνητές και ιχνηλάτες του παρελθόντος. Κατακτούν χωροχρονικές έννοιες (παλαιά, τώρα, τότε) και αντιθετικά σχήματα (καλός-κακός). Μέσω της βιωματικής προσέγγισης, τα νήπια αρχίζουν και κατανοούν το αφηρημένο ιστορικό στοιχείο γι' αυτά.

Η χρήση των πηγών είναι πολύ σημαντική για παιδιά προσχολικής ηλικίας, καθώς μέσω αυτής τα παιδιά παρατηρούν, επεξεργάζονται, ανακαλύπτουν, συγκρίνουν και μαθαίνουν τον κόσμο. Χρησιμοποιώντας χάρτες, πίνακες, φωτογραφίες διεισδύουν στα ιστορικά δρώμενα και αναβιώνουν την ιστορική πραγματικότητα της εποχής. Σύμφωνα με την Ε.Νάκου, «οι σύγχρονες σχετικές αντιλήψεις, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές, υποστηρίζουν ότι η ιστορική εκπαίδευση αποσκοπεί ή πρέπει να αποσκοπεί στην κατάκτηση δύο εφοδίων: 1^ο στη δόμηση βασικής ιστορικής γνώσης, ως ενός δυναμικού πλαισίου αναφοράς, που θα διευκολύνει τον προσανατολισμό τους προς το χρόνο, στο παρόν, με ιστορικούς όρους, και 2^ο την ουσιαστική κατανόηση των μεθόδων Ιστορίας, με τις οποίες ιστορική γνώση και σκέψη μπορούν να δομούνται και συνεχώς να αναπλάθονται, με βάση νέα ερωτήματα και δεδομένα»¹⁷. Εξάλλου, όπως διαπιστώθηκε, τα παιδιά από βρεφική κιόλας ηλικία χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους για να επικοινωνήσουν με τον κόσμο και το περιβάλλον. Τέλος, οι ιστορικοί τόποι και η ιστορία ευρύτερα αποτελούν ένα ολόκληρο περιβάλλον. Η διδασκαλία στοιχείων πολιτισμού και ιστορίας σε παιδιά Προσχολικής ηλικίας δεν νοείται ως ένα μάθημα που απαιτεί συσσώρευση γνώσεων και αναπαραγωγή στατικής γνώσης, αλλά ως μια δυναμική, πολύπλευρη και εξελισσόμενη διαδικασία, μέσω περιβάλλοντος, παιχνιδιού, δραματοποίησης, κινησιολογίας και ερεθισμάτων.

---

¹⁷ Κακανά Δ-Μ., Σιμούλη Γ., *Η προσχολική εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα: Θεωρητικές προσεγγίσεις και Διδακτικές Πρακτικές*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2008, βλ. Νάκου Ε., *Αξιοποίηση μουσείων και ιστορική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία*, σσ. 52-53.

2.2 Η μέθοδος της αφήγησης

Η μέθοδος της αφήγησης αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη διδασκαλία της τοπικής ιδιαίτερα ιστορίας και των στοιχείων πολιτισμού. Όπως αναφέρει η Ε. Τσιαντούλη, «τα παιδιά δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον και αντιδρούν στις ιστορίες, που φαίνεται να είναι ασυνήθιστες, σε σχέση με το δικό τους κόσμο. Οι ιστορίες, αποτελούν μεγάλο παιδαγωγικό υλικό σε αφηγηματικές δραστηριότητες»¹⁸. Με βάση τις ιστορίες τα παιδιά μπορούν να δώσουν διάφορες εκδοχές σε ερωτήσεις κατανόησης και ερμηνείας της μη κανονικής ιστορίας που άκουσαν¹⁹. Τα παιδιά απομικρά κατανοούν και παράγουν τα ίδια δικές τους ιστορίες, πριν ακόμη διαμορφώσουν λογικές προτάσεις και γλωσσική μορφή. Αποτελεί ένα δυνατό διδακτικό μέσο, καθώς μέσω αυτού γίνεται κατανοητό το παρελθόν. Η παραπάνω συγγραφέας σημειώνει ότι «οι αφηγήσεις βοηθούν στην διαμόρφωση της εικόνας του παρελθόντος, εξάπτουν την φαντασία και προκαλούν το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των παιδιών»²⁰. Είναι γνωστό πως σε παιδιά προσχολικής ηλικίας ο/η νηπιαγωγός χρησιμοποιεί με βάση του Δ.Ε.Π.Π.Σ την αφήγηση για να επιτευχθούν οι στόχοι της ενότητας Παιδί και Γλώσσα. Εκτός από αυτό, η αφήγηση ωθεί τα παιδιά στην κατανόηση εννοιών, τη δημιουργία υποθέσεων, ερωτήσεων, εγείροντας το ενδιαφέρον τους. Εξάλλου, η αφήγηση ως μονόλογος προκαλεί το ενδιαφέρον και εντυπωσιάζει τους μικρούς μαθητές, ιδιαίτερα, όταν παρέχει τη δυνατότητα της παρέμβασης και του κριτικού σχολιασμού· επαφίεται στην κρίση του νηπιαγωγού κατά την εξιστόρηση να επιλέξει την κατάλληλη γλώσσα, χαρακτήρες και καταστάσεις, ώστε το κείμενο να είναι κατανοητό και αντιδράσεις και συναισθήματα να διαμορφώνονται έτσι, που να δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να παρεισφρέουν με κριτικό μάτι στην ερμηνεία της αφήγησης. Κοντολογίς, ο αφηγητής οφείλει να ‘ζωντανεύει’ τους χαρακτήρες, προκαλώντας το ενδιαφέρον και την περιέργεια των μαθητών, ώστε να συμμετέχουν στη διαδικασία με ερωτήσεις, αποφεύγοντας ταυτόχρονα, όσο το δυνατό, την παθητικοποίηση των μαθητών και τη δασκαλοκεντρική οργάνωση του μαθήματος»²¹. Με λίγα

¹⁸ Τσιαντούλη Ε., *Διδακτική αξιοποίηση στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά Προσχολικής ηλικίας*, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 2014, σ. 92.

¹⁹ Bruner J .S., *Πράξεις Νοήματος Σειρά: Ανθρώπινα συστήματα*, μετφρ Ρόκου Ήβη, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997, σσ. 104, 124-129.

²⁰ Τσιαντούλη Ε., *Διδακτική αξιοποίηση στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά Προσχολικής ηλικίας* ό.π., σ. 59.

²¹ Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί Τόποι και Περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, ό.π..

λόγια ο εκπαιδευτικός μέσω της αφήγησης έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει παραστατικές εικόνες του παρελθόντος, να επιλέξει τη γλώσσα της αφήγησης, να δημιουργήσει συναισθήματα στα παιδιά αλλά και να τα αφυπνίσει²². Τα παιδιά από μικρή ηλικία ακούν ιστορίες από το παρελθόν. Κάποιες από αυτές είναι αληθινές κάποιες πλασματικές. Τα παιδιά, ιδιαίτερα της προσχολικής ηλικίας δυσκολεύονται να ξεχωρίσουν την πραγματική ιστορία από τη φανταστική. Ο εκπαιδευτικός, όμως, είναι αυτός/αυτή που θα προβεί σε κατάλληλες ενέργειες για την διάκριση πραγματικού-φανταστικού. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική γιατί αφορά την ιστορική κατανόηση. Οι ιστορίες λοιπόν και η αφήγησή τους είναι πολύ σημαντικές για την ανακάλυψη προηγούμενων χρόνων: «οι ιστορίες βοηθούν τα παιδιά στη μάθηση και στην κατανόηση, στην απόκτηση πρόωρων χρονικών δεικτών, υποκινούν τη φαντασία και την περιέργεια, ενεργούν ως όχημα για το ιστορικό λεξιλόγιο, διαβιβάζουν σημαντικές πληροφορίες, οδηγούν σε εκτιμήσεις, σχετικές με το συναισθηματικό κόσμο και τα κίνητρα, γιατί παρουσιάζουν τον τρόπο ενέργειας συγκεκριμένων χαρακτήρων. Επιπλέον, έχουν την άποψη ότι οι αφηγήσεις ιστοριών είναι ένα ουσιαστικό συστατικό στην ανάπτυξη της συνειδητοποίησης του παρελθόντος και πρέπει να προτιμώνται από την ανάγνωση ιστορίας και ιδιαίτερα οι «καλές» αφηγήσεις ιστοριών, οι οποίες και διέπονται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως η απλή τους πλοκή, η ύπαρξη ενός ή το πολύ δύο κεντρικών χαρακτήρων και η καλή εξιστόρηση, που απαιτεί προετοιμασία, έλεγχο της τάξης και υψηλό επίπεδο παρουσίασης, ώστε να κρατήσει την προσοχή των παιδιών, εμπλέκοντάς τα στη δράση»²³.

Εκτός αυτών όμως, ο Alan Farmer και η Anne Heeley πιστεύουν πως δεν είναι αρκετό για τα παιδιά να γνωρίζουν αν μια ιστορία είναι αληθινή ή πλασματική. Σημαντικό γι' αυτούς είναι η οργάνωση της σκέψης του παιδιού για μελλοντική κατανόηση. Η άποψή τους αυτή στηρίζει τη θεωρία-μοντέλο του Bruner ως προς την ετοιμότητα μάθησης. Δηλαδή η εξέλιξη του παιδιού θα διευκολυνθεί με τη χρήση κατάλληλων υλικών υποστήριξης, που θα οδηγήσουν σε προηγμένους τρόπους σκέψης εν αντιθέσει με το μοντέλο του Piaget, που βασίζεται στην ανάπτυξη του παιδιού με βάση την έμφυτη σταδιακή φυσική του εξέλιξη.

²² Husbands C., *Τι σημαίνει διδασκαλία της Ιστορίας; Γλώσσα, Ιδέες και νοήματα*, μτφρ. Α. Λυκούργος, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2000, σσ. 72-73.

²³ Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί Τόποι και Περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, ό.π., σσ. 29-33.

Σύμφωνα με τον Η. Moniot, «η αφήγηση είναι ένα έργο επιλεκτικό και συνθετικό που καθιστά την ιστορία κατανοητή. Αποτελεί το «στήσιμο μιας πλοκής», «μια σύνθεση του ετερογενούς». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την πλοκή και τη ροή των γεγονότων του παρελθόντος να μην τη συναντούμε στις πηγές, οι οποίες μας προσφέρουν μόνο τα υλικά, με την βοήθεια των οποίων θα μπορούσαμε να τα φανταστούμε. Ο ρόλος της κατασκευής της αφήγησης είναι εξ ολοκλήρου δική μας ευθύνη»²⁴. Μέσω της αφηγηματικής εξιστόρησης, τα παιδιά συνειδητοποιούν το ευρύ πέρασμα του ανθρώπου μέσα στη ζωή και κατανοούν την έννοια του χρόνου μέσα από τα πράγματα. Ή βλέπουν τις πράξεις των ανθρώπων του παρελθόντος να ξετυλίγονται μπροστά τους και αισθάνονται την κίνηση του χρόνου και την αλλαγή που είναι συνδεδεμένη με τη ζωή. Αντιλαμβάνονται, έτσι, ότι η δράση των ανθρώπων δεν είναι προδιαγεγραμμένη, αλλά απρόβλεπτη και ανοιχτή σε εναλλακτικές εξελίξεις. Συνειδητοποιούν την έννοια της ιστορικής αιτιότητας, καθώς προβληματίζονται για τους τρόπους ενέργειας του ανθρώπου και τα αποτελέσματα της δράσης τους. Ταυτόχρονα, συνειδητοποιούν και την έννοια της ιστορικής συνέχειας, η οποία είναι αποτέλεσμα της αλλαγής των ανθρώπων και των κοινωνιών. Έτσι, διευρύνουν τις έννοιες και τις αντιλήψεις τους που προέρχονται από το άμεσο και κοντινό τους περιβάλλον και διαμορφώνουν το δικό τους τρόπο ιστορικής σκέψης και ερμηνείας²⁵. Η αφήγηση αποτελεί ένα σημαντικό παιδαγωγικό μέσο καθώς μπορεί να αντιληφθεί γεγονότα και διευρύνει τις γνώσεις του.

Η ιστορία δηλαδή εκτός από αναπαράσταση της πραγματικότητας αποτελεί και λογοτεχνική τέχνη, αφού δέχεται τους κανόνες και το συμβολικό σύστημα της λογοτεχνίας²⁶. Σύμφωνα με τον Β. Δ. Αναγνωστόπουλο, «το παιδί έρχεται σε επαφή με την αφήγηση μέσω του παραμυθιού, αλλά και των ιστοριών, είτε ακούγοντας αφηγήσεις, είτε όταν αφηγείται το ίδιο. Όταν ακούει αφηγήσεις, «αφομοιώνει ακουστικά λεκτικά και γραμματικά γλωσσικά σχήματα», ενώ όταν αφηγείται το ίδιο, «εκμεταλλεύεται τις εκφραστικές δυνατότητες της συγκεκριμένης κειμενικής γλώσσας, αναπαράγει αλλά και επινοεί, συμπληρώνει και επεκτείνει, για να μπορέσει να μεταδώσει τα γεγονότα που έχει αντιληφθεί»²⁷. Ο ρόλος λοιπόν της αφήγησης κρίνεται πολύ

²⁴ Moniot Η., *Η διδακτική της Ιστορίας*, μετφρ. Κάννερ Έφη, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2011, σσ. 115,121.

²⁵ Grant Β., *Narrative Matters: Teaching and Learning History through Story*, Falmer Press, London 1999, σσ. 21-22.

²⁶ Ricoeur P., *Η Αφηγηματική Λειτουργία*, μετφρ. Β. Αθανασόπουλος, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1990, σσ. 56-57, 65.

²⁷ Αναγνωστόπουλος Β. Δ (επιμ.), *Η γλώσσα στην Προσχολική Εκπαίδευση. Προφορική Επικοινωνία, Ανάγνωση, Γραφή και Γραπτή Έκφραση*, 3^η έκδ, Καστανιώτης, Αθήνα 2001, σσ. 45-46.

σημαντικός, καθώς ο/η εκπαιδευτικός αφήνοντας το παιδί να αφηγηθεί το ωθεί στην ανάκληση γεγονότων και στην μετουσίωση της ιστορίας μέσω προσωπικών εκφραστικών μέσων του παιδιού. Το παιδί μπορεί να επεκτείνει τα γεγονότα μιας ιστορίας, να μαντέψει την συνέχεια μιας άλλης ακόμη και να φτιάξει την ιστορία εξ αρχής μια και «η αφήγηση είναι βοηθητική μέθοδος που χρησιμοποιείται για την καλύτερη διεξαγωγή της παρατήρησης του/της παιδαγωγού και να διευρύνει τις γνώσεις των νηπίων ηλικίας 5-6 ετών. Εκτός από την συζήτηση, ο/η παιδαγωγός μπορεί να αφηγηθεί για το αντικείμενο ή φαινόμενο που παρατηρούν τα μικρά παιδιά και δε μπορούν άμεσα να αντιληφθούν. Έτσι, δημιουργείται μεγαλύτερο ενδιαφέρον και συγχρόνων πιο γενικευμένη αντίληψη για το καινούριο αντικείμενο»²⁸. Έτσι, με όλα τα παραπάνω, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως με την αφηγηματική εξιστόρηση, επιτυγχάνεται η μετάδοση ιστορικών γνώσεων για τις κοινωνίες του παρελθόντος, η ανάπλαση, με τη βοήθεια της φαντασίας, της καθημερινής ζωής των ανθρώπων που έδρασαν σε συγκεκριμένες εποχές, αλλά και η ικανότητα που δίνεται στα παιδιά για παραγωγή προφορικού λόγου μέσω της δραματοποίησης ή του θεατρικού παιχνιδιού, που μπορεί να υλοποιηθεί στο τέλος της ιστορίας. Η μέθοδος της αφήγησης όπως προαναφέρθηκε συμβάλλει γενικότερα στην διδασκαλία της γλώσσας και την γνωστική καλλιέργεια του παιδιού. Μέσω της αφήγησης τα παιδιά χρησιμοποιούν και τις τέσσερις μορφές της γλώσσας. Δηλαδή, την ακρόαση, την ομιλία, την ανάγνωση και την γραφή.

Κλείνοντας, σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την μέθοδο διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας και πολιτιστικών στοιχείων έχουν οι εκπαιδευτικοί, διότι, μόνο μέσα σ' ένα ενθαρρυντικό περιβάλλον θα μπορέσουν τα παιδιά να αντεπεξέλθουν και να αναπτύξουν τον λόγο, την φαντασία, τη δημιουργικότητα, την ικανότητα επικοινωνίας, μνήμης και αναδιήγησης ιστοριών. Εξίσου σημαντικό, κρίνεται ο/η εκπαιδευτικός να θέτει σωστά τα όρια μεταξύ πραγματικής και επινοημένης ιστορίας, διότι μόνο τότε τα παιδιά θα μπορέσουν να κατανοήσουν το δύσκολο μονοπάτι των διαφόρων ιστοριών. Ο/Η εκπαιδευτικός οφείλει να επιλέγει σωστές ιστορίες και να ενθαρρύνει τα παιδιά για ερωτήσεις, συζήτηση και προβληματισμό. Μέσω των συζητήσεων τα παιδιά θα μπορέσουν να επιχειρηματολογήσουν και να υποστηρίξουν τις θέσεις τους.

---

²⁸ Τσιαντούλη Ε., *Διδακτική αξιοποίηση στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά Προσχολικής ηλικίας* ό.π.- πρβλ Τσιαντζή Μ-Σ., *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα Παιδιά της Προσχολικής Ηλικίας*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2002, σσ. 129-130.

2.3 Τα αντιθετικά σχήματα

Οι Δ. Σακκής και Τ. Τσιλιμένη αναφέρονται στη θέση του Kieran Egan, ο οποίος και έδωσε μεγάλη σημασία στην φαντασία των παιδιών, σε αντίθεση με τον Piaget που δεν συμπεριέλαβε τη φαντασία και την αγνόησε ως γνωστικό μέσο ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Kieran Egan, η φαντασία ωθεί τα παιδιά να δημιουργούν αντιθετικά σχήματα. Μέσω των αντιθετικών σχημάτων, τα παιδιά καταλαβαίνουν τους μύθους και διαιρούν όλα τα πρόσωπα και τα γεγονότα σε ένα παραμύθι (καλός-κακός). Η αντίθεση σύμφωνα με τα λεγόμενα του προαναφερθέντα είναι το κλειδί για να καταλαβαίνεις τους μύθους, γιατί τα παιδιά διαιρούν τα πάντα σε αντίθετα, και, επομένως, όταν τα αντίθετα γίνουν κατανοητά, τα παιδιά μπορούν να τα χρησιμοποιούν για να αποδώσουν το νόημα σε ενδιαμέσους όρους. Επομένως οι παραπάνω συγγραφείς διατείνονται πως «η αγάπη των παιδιών για τα παραμύθια που περιέχουν έντονα αντίθετα συναισθήματα αγάπης-μίσους, χαράς-φόβου, καλού-κακού θα πρέπει να καλλιεργηθεί, γιατί προκαλεί το ενδιαφέρον τους και τα οδηγεί στο να δημιουργούν άλλους κόσμους παράλληλα με τον πραγματικό, όπου η μαγεία είναι ολοκληρωτικά αποδεκτή, εφόσον βοηθά την ιστορία να εξελιχθεί»²⁹. Αφού λοιπόν τα αντιθετικά σχήματα γίνονται κατανοητά μέσω της αφήγησης και της φαντασίας, τα παιδιά μπορούν να τα χρησιμοποιούν για να αποδώσουν το νόημα σε ενδιαμέσους όρους.

Επομένως, μέσα από τη συζήτηση, τα παιδιά θα αποκτήσουν αυτοπεποίθηση για τις θέσεις τους, θα αρχίσουν να αναγνωρίζουν το αληθινό από το φανταστικό, για να καταλήξουν στη δύσκολη γι' αυτά θέση ότι η ιστορία βασίζεται σε πηγές που έχουν διασωθεί από το παρελθόν. Τέλος, τα μικρά παιδιά, εντυφώνοντας πάνω στις ιστορίες, και όντας ικανά να διακρίνουν ανάμεσα στο αληθινό και το πλασματικό, τα μικρά παιδιά θα ξεκινήσουν να αναπτύσσουν την ιστορική κατανόηση³⁰.

²⁹ Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί Τόποι και Περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας* ό.π..

³⁰ Mays Pamela *Teaching Children through the Environment*, Hodder and Stoughton Educational, London 1985, σσ. 120-121.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

3. Διδασκαλία και μάθηση στην Προσχολική Ηλικία

Υπάρχουν πολλά ερωτήματα ως προς την καλύτερη μέθοδο ή το καλύτερο πρόγραμμα διδασκαλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η Maria Montessori η οποία θα μπορούσε αναμφίβολα να χαρακτηριστεί θεμελιώτρια της γνωστικής ανάπτυξης της προσχολικής ηλικίας, τόνισε την ιδιαίτερη σημασία που έχουν τα πρώτα έξι έτη της παιδικής ηλικίας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικά καθώς αρχίζει να διαμορφώνεται η προσωπικότητα του παιδιού. Εξίσου σημαντική η άποψή της πως «δεν πρέπει να προσαρμόζουμε το παιδί στις ανάγκες του σχολείου, αλλά αντίθετα να δημιουργούμε κατάλληλο παιδαγωγικό περιβάλλον, τέτοιο που να εξυπηρετεί τις ανάγκες του νηπίου, να είναι ειδικά διαμορφωμένο, ώστε να προσαρμόζεται στις ικανότητές του και τελικά να βοηθάει το παιδί να μαθαίνει πώς να μαθαίνει»³¹. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον η διαθεματική προσέγγιση έρχεται να συντελέσει στην ενοποίηση όλων των γνωστικών αντικειμένων, όλων των αναγκών των παιδιών και όλων των προσωπικοτήτων. Η διαθεματική προσέγγιση της μάθησης συντελεί στη συνεργατική διαδικασία οικοδομώντας σχέσεις, δίνοντας ευκαιρίες στα νήπια να παίρνουν πρωτοβουλίες, βοηθώντας τα να γίνουν υπεύθυνα και να ανεξάρτητα³². Βασική αρχή του Δ.Ε.Π.Π.Σ. είναι πώς η μάθηση και η διδασκαλία προσεγγίζονται με ολιστικό τρόπο, χωρίς να γίνεται καμία διάκριση επιμέρους γνωστικών αντικειμένων. Η γνώση προσφέρεται σε όλους τους μαθητές και συνδέεται με τα ενδιαφέροντά τους³³.

³¹ Κουτσοβάνου Ευγ., *Η μέθοδος Montessori και η Προσχολική Εκπαίδευση. Σύγχρονες Προοπτικές*, 4^η εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2000.

³² Κιτσαράς Δ.Γ., *Προγράμματα, Διδακτική μεθοδολογία προσχολικής ηλικίας*, έκδ 1^η, Αθήνα 2004. σσ. 144-145.

³³ Μακρή-Μπότσαρη Ε., «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών». Στο «Επιμόρφωση Σχολικών Συμβούλων και Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ: Επιμορφωτικό υλικό Προσχολικής Αγωγής», ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2005, σσ. 8-13.

Τα διαθεματικά προγράμματα σπουδών από άποψη αποτελεσματικότητας δείχνουν να ευνοούν τη μάθηση των νηπίων και την αναπτυξιακή τους πορεία. Σέβονται τη προσωπικότητα των παιδιών, τις ανάγκες τους αλλά και την διαφορετικότητα μεταξύ τους. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο μάθησης σαφώς και η διδακτική της Ιστορίας είναι εφικτή, αφού μπορεί να συνδυαστεί με τους υπόλοιπους γνωστικούς παράγοντες (γλώσσα, μουσική, μαθηματικά).

Από την πλευρά της ψυχολογίας, όπως σημειώνει ο Γ. Κιτσαράς, «Το νέο αναλυτικό πρόγραμμα αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνική μάθηση έχοντας επηρεαστεί από τη θεωρία του Vygotsky»³⁴. Η θεωρία της εποικοδόμησης χρησιμοποιεί τον όρο «ενιαιοποίηση», όπως και η διαθεματική προσέγγιση, για να υπογραμμίσει τις γνωστικές διαδικασίες ένταξης κάθε νέας πληροφορίας στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις, αλλά και για υπογραμμίσει διεπιστημονικές συσχετίσεις. Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης υποστηρίζει την διαθεματικότητα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η θεωρία του Gardner επίσης ευνοείται από την διαθεματικότητα, καθώς μέσω αυτής ευνοούνται τα προγράμματα σπουδών του σχετικά με τους πολλαπλούς τύπους νοημοσύνης. Οι βασικές αρχές του Δ.Ε.Π.Π.Σ., οι οποίες εκφράζουν τη φιλοσοφία των προγραμμάτων σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο, βασίστηκαν στις θεωρίες των Piaget, Vygotsky, Bruner.

Τα διαθεματικά προγράμματα σπουδών στην προσχολική εκπαίδευση εξακολουθούν έως σήμερα να διατηρούν τον αναπτυξιακό και διαθεματικό τους χαρακτήρα, εντάσσοντας τα παιδιά σε ποικίλες δραστηριότητες και ποικίλα μαθησιακά πλαίσια. Ένα από αυτά όπως έχει αναφερθεί είναι η διδακτική της Ιστορίας και στοιχείων πολιτισμού.

---

³⁴ Κιτσαράς Δ. Γ., *Προγράμματα, Διδακτική μεθοδολογία προσχολικής ηλικίας*, έκδ 1^η, Αθήνα 2004, σσ 150.

3.1 Η γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη θεωρία του Piaget

Ο J. Piaget στην ατομοκεντρική του θεωρία περί γνωστικής ανάπτυξης, υποστηρίζει περιβάλλοντα μάθησης, στα οποία ο μαθητής είναι ενεργός. Δηλαδή, πειραματίζεται, ερευνά και ανακαλύπτει, συνεργάζεται για να κατακτήσει την αλήθεια³⁵. Βάσει ερευνών του Piaget, στο χώρο της εκπαίδευσης, διαπιστώνεται η σχέση της σύνδεσης της διδασκαλίας με τη φύση της γνώσης. Σχετικά με την οικοδόμηση της γνώσης ο J. Piaget υποστήριξε πώς συντελείται από την αφομοίωση και την εναρμόνιση. Η αφομοίωση περιγράφει πώς οι άνθρωποι προσλαμβάνουν πράγματα στο νου τους, ενώ η εναρμόνιση αναφέρεται στην αλλαγή των γνωστικών δομών τους, η οποία θα δημιουργήσει αλλαγές στην συμπεριφορά³⁶. Κάθε ερέθισμα που προέρχεται από το περιβάλλον και αποτελεί τη νέα γνώση για το άτομο, αναγνωρίζεται ή προσαρμόζεται στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις του ατόμου και αφομοιώνεται³⁷. Ερχόμενο το ερέθισμα στο άτομο, αποτελεί τη νέα γνώση. Η νέα αυτή γνώση με τη σειρά της προσαρμόζεται στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις του ατόμου ή δημιουργεί γνωστική σύγκρουση, αναπροσαρμόζοντας και μετασχηματίζοντας τα νοητικά σχήματα. Με λίγα λόγια ο Piaget απέδειξε πως τα παιδιά μαθαίνουν, δομώντας την γνώση εκ των έσω, σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και όχι με την εσωτερική της γνώσης μέσω των αισθήσεων, απευθείας στο περιβάλλον. Έχοντας αφιερώσει πολλά χρόνια παρατήρησης παιδιών κάθε ηλικίας, οδηγήθηκε στο συμπέρασμα πως η γνωστική ανάπτυξη δομείται από τέσσερα στάδια. Το ξεκίνημα για την γνωστική λειτουργία αρχίζει μόλις τα βρέφη ανταποκρίνονται σε ερεθίσματα του περιβάλλοντος.

³⁵ Πιαζέ Ζ., *Το μέλλον της εκπαίδευσης*, μετφρ. Α. Κάντας, επιμ. Μ. Μητσού-Παπά, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1979, σσ. 72-73.

³⁶ Elliot Stephen N. & Kratochwill R. Thomas., Cook J. Littlefield., Travers F. John., *Εκπαιδευτική Ψυχολογία, αποτελεσματική διδασκαλία-αποτελεσματική μάθηση*, μετφρ: Σόλμαν Μ., Καλύβα Φ., εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2008, σ. 66.

³⁷ Κολιάδης Ε., *Θεωρίες Μάθησης και Εκπαιδευτική Πράξη*, τόμος Γ' Γνωστικές θεωρίες, Αθήνα 1997, σσ. 113-115. Βαρνάβα-Σκούρα Τ., *Θέματα γνωστικής ανάπτυξης και αξιολόγησης: Με κείμενα των Ζαν Πιαζέ – Τζέρομ Μπρούνερ, Παπαζήση*, Αθήνα 1994, σσ. 17-18.

Συγκεκριμένα, επισήμανε και θεώρησε δεδομένο πώς το παιδί ακολουθεί συγκεκριμένη γνωστική πορεία, σύμφωνα με τα τέσσερα στάδια γνωστικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα από το αισθησιοκινητικό (από τη γέννηση έως 24 μήνες) στάδιο οδηγείται στο προλογικό (από τα 2 έτη έως 7), από το προλογικό στο στάδιο συγκεκριμένων λογικών ενεργειών (από τα 7 έτη έως 11) και από αυτό στο στάδιο τυπικών λογικών ενεργειών (άνω των 11 ετών). Σύμφωνα με τον Piaget, το ένα στάδιο διαδέχεται το άλλο και δεν υπάρχει περίπτωση υπερπήδησης του ενός στο άλλο³⁸.

Επίσης, ο Piaget στην ατομοκεντρική του θεωρία υποστηρίζει ενεργητικές μεθόδους διδασκαλίας, στις οποίες ο μαθητής θα εμπλέκεται. Η θεωρία του αυτή επισημαίνει δηλαδή τη στενή σύνδεση της διδασκαλίας με τη φύση της γνώσης. Σύμφωνα με τον Γ. Π. Μαραγκουδάκη, «βασική αρχή της θεωρίας του είναι πως η γνώση δε μεταβιβάζεται αλλά οικοδομείται μέσα από την αλληλεπίδραση του αναπτυσσόμενου ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον»³⁹. Βάσει αυτών, αν αναλογιστούμε ότι το παιδί από το αισθησιοκινητικό στάδιο, αρχίζει να ανταποκρίνεται στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος και να αλληλεπιδρά με αυτό, τότε η διδασκαλία ιστορίας και ιστορικών τόπων αν προσεγγιστεί διαθεματικά και με το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό είναι δυνατή. Ιδιαίτερα στο προενηνοιολογικό στάδιο όπου το παιδί αναπαριστά τα γεγονότα με σύμβολα και κυριαρχεί το παιχνίδι της μίμησης, η μάθηση είναι εφικτή έχοντας ως εκπαιδευτικά όπλα τον ίδιο τον συμβολισμό και τη μίμηση. Αν αναλογιστούμε μια διαθεματική προσέγγιση ενός ιστορικού τόπου, όπου το νήπιο μέσω της διαθεματικότητας (γλώσσα, μουσική, γυμναστική, εικαστικά, μαθηματικά) και παράλληλα με τον ιστορικό τόπο θα αναπτύξει όλα τα γνωστικά επίπεδα, σε τι συμπέρασμα θα καταλήξουμε;

---

³⁸ Elliot Stephen N. & Kratochwill R. Thomas., Cook J. Littlefield., Travers F. John., ό.π., σσ. 69-83.

³⁹ Μαραγκουδάκης Γ. Π., *Οικοδόμηση της Γνώσεως και Διδασκαλία: Συμβολή στην Παιδαγωγική Ψυχολογία της Γενικής Εκπαιδύσεως*, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1997, σσ. 9, 13.

Το περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την κατάκτηση νέας γνώσης και δεν πρέπει να αμφισβητείται σε καμία περίπτωση. Ένα στοιχείο που δε πρέπει να αμφισβητείται επίσης, είναι η φαντασία των παιδιών, γεγονός όμως που δε συμπεριλήφθηκε από τον Piaget. Αρκετά σημεία στην θεωρία του έχουν δεχθεί κριτική, καθώς υποτίμησε τις γνωστικές ικανότητες των παιδιών ιδιαίτερα του προεγνωσιολογικού σταδίου. Ένας από τους μεγαλύτερους κριτικούς της θεωρίας του Piaget, ο Kieran Egan αναφέρθηκε στη σημασία της φαντασίας που χρησιμοποιούν τα παιδιά. Μέσω της φαντασίας τα παιδιά χρησιμοποιούν αντιθέσεις και έτσι μπορούν να κατανοήσουν μύθους, ιστορικά γεγονότα, γιατί όταν τα αντίθετα γίνουν κατανοητά τα παιδιά μπορούν να αποδώσουν το νόημα σε ενδιάμεσους όρους και να οδηγήσουν την εξέλιξη της ιστορίας σε δικό τους μονοπάτι. Ωστόσο το δικό μας ενδιαφέρον εστιάζεται στην κριτική που έχει δεχθεί ο Piaget, από συγγραφείς που ασχολούνται με το περιβάλλον. Μια από αυτούς είναι η Pamela Mays η οποία αναφέρει πως «ζητούμενο είναι με ποιό τρόπο το περιβάλλον με τα γεγονότα, τα καιρικά του φαινόμενα θα παρουσιαστεί στα μικρά παιδιά, ώστε να βοηθήσει την περιβαλλοντική τους ανάπτυξη και συνείδηση»⁴⁰. Η εφαρμογή της πιαζετιανής θεωρίας υποτίμησε τη σκέψη των παιδιών, καθώς ασχολήθηκε με την αντίληψη μεθοδικών σχέσεων στον κόσμο και ανάδυση παγκόσμιων νόμων. Η θεωρία του Piaget ασχολήθηκε πρώτα με τον τρόπο που ο ενήλικας αντιλαμβάνεται την ιδέα και ύστερα εξετάστηκε ο τρόπος αντίληψης των παιδιών.

Όμως, οι ιδέες και οι θεωρίες του Piaget αντικρούστηκαν από νεότερες έρευνες μετά το 1980 όπου απέδειξαν πως η ιστορία μπορεί να γίνει αντιληπτή από τα νήπια, καθώς η φύση του ίδιου του αντικειμένου είναι τέτοια που βοηθά τα μικρά παιδιά. Σύμφωνα με την Ε. Αβδελά, «Ο Brunner, αμφισβήτησε τη χρήση της γνωστικής διαδικασίας του Πιαζέ που βασίζεται στα στάδια γνωστικής ανάπτυξης και μίλησε για συγκεκριμένη «δομή» του γνωστικού αντικειμένου που αναλύεται σε ορισμένες «θεμελιώδεις ιδέες», οι οποίες, εάν δοθούν στα παιδιά με κατάλληλο τρόπο και μάθηση, εάν δηλαδή κατανοηθούν οι χαρακτηριστικές έννοιές του, οι δεξιότητες, καθώς και οι μέθοδοι έρευνάς του, τότε είναι σίγουρο ότι αυτά από πολύ νωρίς θα μάθουν ιστορία»⁴¹.

⁴⁰ Mays Pamela, *Teaching Children through the Environment*, σσ. 121-122.

⁴¹ Αβδελά Έ., *Ιστορία και σχολείο*, εκδ. Νήσος, Αθήνα 1998, σσ. 112-114.

3.2 Η ανακαλυπτική μάθηση σύμφωνα με την ατομοκεντρική και κοινωνιοκεντρική θεωρία του Brunner

Σύμφωνα με τη θεωρία του Brunner, στόχος της διερευνητικής μάθησης είναι να παρακινηθούν οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν τις δικές τους πληροφορίες, λύνοντας προβλήματα κάτω από πολλές και διαφορετικές συνθήκες. Ο ίδιος ο όρος της θεωρίας αναφέρεται στον μετασχηματισμό και την αναδιάταξη του υλικού από αυτόν που μαθαίνει, με τρόπο που οδηγεί στην ουσιαστική κατανόηση. Μία από τις βασικές υποθέσεις του Brunner στην οποία στηρίζει την θεωρία του, είναι πως τα άτομα συμπεριφέρονται ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονται το περιβάλλον. Οι μαθητές δηλαδή βρίσκουν νόημα στη μάθηση μόνο όταν ανακαλύπτουν πράγματα μόνοι τους⁴². Ο Brunner υποστηρίζει πως τα παιδιά από τους πρώτους μήνες της ζωής τους, πριν ακόμη ξεκινήσουν να μιλάνε, αρχίζουν να θέτουν τα θεμέλια της επικοινωνίας, όπως η συγκέντρωση προσοχής και η εναλλαγή της σειράς. Σχετικά λοιπόν με την ετοιμότητα του παιδιού για μάθηση, ο Brunner αναφέρει πως το παιδί από μικρή ηλικία μπορεί να διδαχθεί και να μάθει οτιδήποτε, αρκεί να υπάρχουν οι κατάλληλοι μέθοδοι, το παιδαγωγικό υλικό και η προσαρμογή αυτών στις δυνατότητες του παιδιού. Σε αυτό κύρια ευθύνει κατέχει ο/η εκπαιδευτικός, ο οποίος/οποία κατέχει το ρόλο του συντονιστή και οφείλει να δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον, με τα κατάλληλα εφόδια και τις μεγαλύτερες εμπειρίες γνώσης⁴³. Όπως προαναφέρθηκε ο Brunner δε συμφωνεί με τα στάδια γνωστικής ανάπτυξης που υποστηρίζει η θεωρία του Piaget. Ο μαθητής πρέπει να έρχεται αντιμέτωπος με συγκεκριμένα προβλήματα και γεγονότα, να ανακαλύπτει, να πειραματίζεται, να παράγει ιδέες και να τις τροποποιεί. Σημαντικό για την προσχολική ηλικία είναι πως μέσω της ανακαλυπτικής μεθόδου, το νήπιο μπορεί να φτάσει την σκέψη του πέρα από το προσδοκώμενο. Μπορεί με εντατική άσκηση να κατακτήσει δύσκολες έννοιες, όπως η έννοια του χρόνου και να οδηγηθεί σε νοητική ανάπτυξη⁴⁴.

⁴² Elliot Stephen N. & Kratochwill R. Thomas. & Cook J. Littlefield. & Travers F. John. ό.π., σσ. 440- 441.

⁴³ Brunner J. S., *Η Διαδικασία της παιδείας: Μια διεισδυτική έρευνα γύρω από τη σχολική παιδεία που ανοίγει νέους δρόμους στη Μάθηση και τη Διδασκαλία*, μτφρ. Χ. Κληρίδη, εκδ. Καραβία, Αθήνα 1960, σσ.61-62.

⁴⁴ Brunner J. S., *Η Διαδικασία της παιδείας: Μια διεισδυτική έρευνα γύρω από τη σχολική παιδεία που ανοίγει νέους δρόμους στη Μάθηση και τη Διδασκαλία*, ό.π., σσ. 54-59.

Σημαντικό στοιχείο εδώ αποτελεί η αφηγηματική τεχνική, αφού τα παιδιά κατά την πορεία της αφήγησης δείχνουν ενδιαφέρον και προσοχή στις πράξεις ανθρώπων και των αποτελεσμάτων τους. Ιδιαίτερη έλξη νιώθουν για κάτι που είναι ασυνήθιστο γι' αυτά και αντιβαίνει τη δική τους κανονικότητα. Αυτό αποτελεί πειραματισμό, προσοχή και ερέθισμα για τα νήπια. Οι ιστορίες, οδηγούν τα παιδιά σε ποικίλες δραστηριότητες και μπορούν με τη σειρά τους να θέσουν πολλά ερωτήματα και να δώσουν πολλές απαντήσεις⁴⁵. Το μοντέλο του Brunner υποστηρίζει πως η πρόοδος των μαθητών θα επιτευχθεί μέσα από το κατάλληλο υποστηρικτικό πλαίσιο και τα κατάλληλα εκπαιδευτικά υλικά. Έτσι, λοιπόν και η διδασκαλία ιστορικών τόπων και ιστορίας ευρύτερα θα γίνει εφικτή μέσω αυτών. Δηλαδή, με τη βοήθεια επεξεργασίας ιστορικών αντικειμένων, φωτογραφικού υλικού, βιβλίων και ευρύτερα διαφόρων ιστορικών πηγών. Μέσω αυτών, τα παιδιά θα πειραματιστούν, θα αναρωτηθούν, θα δείξουν το ενδιαφέρον τους. Σύμφωνα με την Ε.Τσιαντούλη, «κατά την επεξεργασία ιστορικών αντικειμένων, τα παιδιά μπορεί να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα σε ορισμένα χαρακτηριστικά. Μια ασπρόμαυρη φωτογραφία μπορεί να θεωρηθεί παλιά σε σχέση με μια έγχρωμη, ανεξάρτητα από το θέμα της, μόνο και μόνο επειδή είναι ασπρόμαυρη. Κατά παρόμοιο τρόπο, τα παιδιά καταλαβαίνουν τη χρονολογία των ιστορικών αντικειμένων από τη φθορά τους»⁴⁶.

Συνοψίζοντας, ο Bruner σχετικά με την ετοιμότητα των παιδιών για μάθηση, αναφέρει πως από μικρή ηλικία τα παιδιά είναι σε θέση να μάθουν οτιδήποτε, αρκεί να υπάρχει η κατάλληλη μέθοδος, το κατάλληλο παιδαγωγικό υλικό και οι εκπαιδευτικοί. Πάνω από όλα όμως, το παιδί πρέπει να έρχεται αντιμέτωπο με την ανακάλυψη. Δηλαδή, να διατυπώνει υποθέσεις, να πειραματίζεται και να προχωρά με τον δικό του τρόπο σκέψης. Σημαντικό στη θεωρία αυτή είναι πως η πρόοδος των παιδιών θα σημειωθεί με την κατάλληλη υποστήριξη, πάνω στην οποία θα στηριχτούν για να δομήσουν τρόπους σκέψης και κατανόησης του κόσμου.

⁴⁵ Brunner J .S., *Πράξεις Νοήματος, Σειρά : Ανθρώπινα συστήματα*, δ' εκδ., μτφρ. Η. Ρόκου, Γ. Καλομοίρης, εκδ, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1997, σσ. 104, 124-129.

⁴⁶ Τσιαντούλη Ε., *Διδακτική αξιοποίηση στοιχείων πολιτισμού σε παιδιά Προσχολικής ηλικίας* ό.π., σ. 94.

3.3 Η κοινωνικοπολιτισμική θεωρία του Vygotsky

Ο Vygotsky στην θεωρία του υποστηρίζει πως το άτομο αναπτύσσεται νοητικά μέσα από την αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον. Το νήπιο μέσα από την ενεργό δράση με το περιβάλλον αναπτύσσει το λόγο του. Η άποψη αυτή έρχεται σε αντίθεση με την άποψη του Piaget για την γνωστική ανάπτυξη και πιο συγκεκριμένα για τον εγωκεντρισμό των παιδιών. Σύμφωνα με τον Vygotsky, «ο εγωκεντρικός λόγος υποχωρεί γιατί την θέση του παίρνει η πνευματική εξέλιξη του παιδιού. Πρωταρχικός ρόλος της γλώσσας είναι να ωθήσει το άτομο στη συνεννόηση, την επικοινωνία και τις κοινωνικές του σχέσεις. Ο εγωκεντρικός λόγος είναι ένας ενδιάμεσος σταθμός της γνωστικής ανάπτυξης καθώς εσωτερικεύεται και καθοδηγεί τη σκέψη αθόρυβα»⁴⁷. Ο Vygotsky αναφέρει πως η εξέλιξη της γλώσσας και της σκέψης του παιδιού λαμβάνει την εξωγλωσσική σκέψη, την εγωκεντρική γλώσσα και σκέψη και την κοινωνικοποιημένη και λογική σκέψη. Κατά τον Vygotsky η σκέψη του παιδιού κινείται από το κοινωνικό στο ατομικό⁴⁸. Σημαντικό στη θεωρία του είναι το γεγονός πως η σκέψη του παιδιού είναι συνδεδεμένη με τη μνήμη του. Για τον λόγο αυτόν, επομένως, η κατανόηση διαφόρων εννοιών σχετίζεται με τις μνήμες που γεννά κάποια συγκεκριμένη έννοια στο παιδί, αφού όταν το παιδί σκέφτεται ανακαλεί γεγονότα⁴⁹. Άρα, αφού η σκέψη των παιδιών είναι συνδεδεμένη με την μνήμη του, το μάθημα της Ιστορίας και η επαφή των παιδιών με ιστορικά περιβάλλοντα είναι πολύ σημαντική, καθώς μέσω αυτών τα παιδιά θα κατανοήσουν το ίδιο το μάθημα και θα κοινωνικοποιηθούν. Μέσα από ένα τέτοιο περιβάλλον μάθησης τα παιδιά θα αλληλεπιδράσουν, θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και θα εξελιχθούν.

---

⁴⁷ Παπαμιχαήλ Γ., *Μάθηση και Κοινωνία: Η Εκπαίδευση στις θεωρίες της Γνωστικής Ανάπτυξης*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1988. σσ. 147-148.

⁴⁸ Βυγκότσκι Λ., *Σκέψη και Γλώσσα*, μετφρ. Ατζελίνα Ρόδη. εκδ. Γνώση, Αθήνα 1993, σσ. 60-61.

⁴⁹ Vygotsky L.S., *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών*, εκδ. Gutenberg, μετφρ Μπίμπου Α., σσ. 92-93.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Το Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας

Σύμφωνα με την επιστημονική επιτροπή του Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού, «το μεγαλειώδες Α΄ Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας είχε προσανατολισμό προς νότο, προς τη λεγόμενη «ελευθέρη» αρχαία αγορά, η οποία σύμφωνα με ασφαλείς αρχαιολογικές ενδείξεις τοποθετείται στο κέντρο της σημερινής πόλης δηλαδή στην έκταση των σημερινών πλατειών, Κεντρικής και Ταχυδρομείου. Η κατασκευή του Αρχαίου Θεάτρου συνδέεται άμεσα με τη λατρεία του θεού Διονύσου και την τέλεση θεατρικών παραστάσεων. Ήταν ακόμη κέντρο και της κοινωνικής ζωής των αρχαίων Λαρισαίων. Αυτό αποδεικνύεται από ένα πλήθος ευρημάτων, κυρίως επιγραφών και γλυπτών που μας έχει απλόχερα αποδώσει με την ανασκαφή του. Τον 1ο αι. π.Χ. μετατράπηκε από τους Ρωμαίους σε αρένα για την τέλεση αποκλειστικά και μόνο επίσημων εορταστικών εκδηλώσεων μονομαχικών αγώνων, θηριομαχιών, παραστάσεων μίμων, σαλτιμπάγκων, μάγων και άλλων πολλών.⁵⁰ Επειδή το αρχαίο θέατρο μετατράπηκε σε αρένα, οι αρχαίοι Λαρισαίοι την ίδια περίοδο κατασκεύασαν το λιτό Β΄ αρχαίο θέατρο για να συνεχιστούν οι θεατρικές παραστάσεις και οι υπόλοιπες δραστηριότητες που αφορούσαν άλλες ομαδικές εκδηλώσεις. Οι αρχαίες επιγραφές γίνονται μάρτυρες για το γεγονός αυτό, καθώς αναφέρουν ότι κατά την περίοδο της ρωμαιοκρατίας στη μεγάλη πανθεσσαλική εορτή της Λάρισας, τα «Ελευθέρια», τελούνταν παράλληλα με τους ιππικού αγώνες στον ιππόδρομο και αγώνες ποίησης, χορού και μουσικής»⁵¹.

Το Α΄ Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας είχε χωρητικότητα πάνω από 10.000 θεατές και οικοδομήθηκε το α΄ μισό του 3ου αι. π.Χ. στα χρόνια του βασιλιά της Μακεδονίας Αντίγονου Γονατά. Λειτούργησε έξι αιώνες περίπου, μέχρι το τέλος του 3ου αι. μ.Χ. ή τις αρχές του 4ου αι. μ.Χ. Μετά από ισχυρό σεισμό που έλαβε χώρα στη Λάρισα τον 7ο αι. μ.Χ. κατέρρευσε ένα μεγάλο μέρος του επιθεάτρου και ο δεύτερος όροφος της σκηνής, μέσα στο εσωτερικό της ορχήστρας.

⁵⁰ Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού, *Συντήρηση - Αποκατάσταση και ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας- Δ΄ φάση*, επιμ. Τζιαφάλιας Αθανάσιος & Καραγκούνης Δημήτριος, Βόλος, σ. 28.

⁵¹ Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού, *Συντήρηση - Αποκατάσταση και ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας- Δ΄ φάση*, ό.π., σ. 32.

Το Αρχαίο Θέατρο αποτελούνταν από το: κοίλο, το επιθέατρο, το κυρίως θέατρο, την ορχήστρα, τους πάροδους και τη σκηνή. Πιο αναλυτικά :

Κοίλο του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας αποτελούσε η ίδια η πλαγιά του λόφου «Φρούριο» η οποία είχε διαμορφωθεί σε αναβαθμούς για την τοποθέτηση των εδωλίων. Στο μέσο περίπου του κοίλου είχε δημιουργηθεί περιμετρικά ένας διάδρομος πλάτους δύο μέτρων, **το διάζωμα**, που χρησίμευε για την άνετη διακίνηση των θεατών. Χώριζε το μνημείο σε επιθέατρο και κυρίως θέατρο.

Το επιθέατρο είχε την ακόλουθη δομή: Στο σημείο επαφής με το διάζωμα κατασκευάστηκε ένας ισχυρός αναλημματικός τοίχος ύψους 1,30μ., πλάτους 2,00μ., ο οποίος στην κύρια όψη του είχε επένδυση από λιθόπλινθους λευκού μαρμάρου. Το κάτω τμήμα του τοίχου κοσμείται με λέσβιο κυμάτιο. Στην αρχαιότητα το επιθέατρο θα είχε είκοσι κλίμακες ανόδου, είκοσι δύο κερκίδες, δεκαπέντε σειρές εδωλίων και ύψος περίπου 8,50μ

Το κυρίως θέατρο χωριζόταν με δέκα κλίμακες ανόδου σε έντεκα κερκίδες, με είκοσι πέντε σειρές εδωλίων εκ των οποίων η πρώτη ανήκε στη σειρά των προεδριών. Τα εδώλια πατούν πάνω σε σχιστολιθικές υποδομές και έχουν επιμελημένη εργασία λάξευσης τόσο στα μέτωπα όσο και στην άνω επιφάνειά τους, όπου υπάρχει εγκοπή που χρησίμευε για να πατούν τα πόδια των θεατών των υπερκείμενων σειρών.

Την ορχήστρα, διαμέτρου 25.50μ. περιτρέχει κτιστός αποχετευτικός αγωγός πλάτους εξωτερικά 1,90μ. για την απομάκρυνση των όμβριων υδάτων. Είναι καλυμμένος και κατασκευασμένος με μαρμάρινες πλάκες, οι οποίες φέρουν επιμελημένη εργασία λάξευσης. Ο αγωγός διαπερνά τη θεμελίωση της σκηνης με δύο εξόδους, νότια των ακριανών δωματίων αυτής.

Οι πάροδοι, οι οποίοι αποτελούνταν από τους αναλληματικούς τοίχους, σώζονται σε άριστη κατάσταση σε βάθος 4,00μ. Είναι κατασκευασμένοι από λιθόπλινθους λευκού μαρμάρου με αριστοτεχνική εργασία λάξευσης. Οι δρόμοι των παρόδων ήταν μαρμαροστρωμένοι και αυτό γιατί αποτελούσαν τη συνέχεια στους μεγάλους πομπικούς δρόμους. Ο δρόμος της δεξιάς παρόδου, επικοινωνούσε με το β' αρχαίο θέατρο.

Ο αναλημματικός τοίχος της δεξιάς παρόδου (δυτικός αναλημματικός) αποκαλύφθηκε σε μήκος 40,86μ., ύψος 4,50μ. και πλάτος 3,55μ..

Ο αναλημματικός τοίχος της αριστερής παρόδου (ανατολικός αναλημματικός) αποκαλύφθηκε σε μήκος 24,75μ., πλάτος 3,55μ. και ύψος 3,16μ. και χάνεται κάτω από τα καταστήματα της ανατολικής πλευράς του θεάτρου. Με το πέρας των αναλημματικών τοίχων στα δύο άκρα της ορχήστρας, κλείνει και το άνοιγμα του πέταλου του θεάτρου.

Η σκηνή είναι το καλύτερα διατηρημένο τμήμα του μνημείου. Είναι στην ουσία ένα αυτοτελές, μεγαλοπρεπές οικοδόμημα το οποίο αποτελείται από τέσσερα δωμάτια με τρεις εισόδους ανάμεσά τους, έχοντας συνολικό μήκος 37,50μ. και ύψος 3,00μ.. Τα δύο μεσαία δωμάτια που επικοινωνούν μεταξύ τους, λειτουργούσαν ως χώροι ένδυσης των ηθοποιών και θέσης του δραματουργού, ενώ τα δύο ακριανά που φέρουν είσοδο στη νότια πλευρά τους λειτουργούσαν ως σκευοθήκες. Βάσει αρχαιολογικών ερευνών ανακαλύφθηκε ότι η σκηνή έχει τρεις κύριες οικοδομικές φάσεις.

1.1 Οικοδομικές φάσεις του Αρχαίου Θεάτρου

Σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού, οι οικοδομικές φάσεις του Αρχαίου Θεάτρου είναι τρεις και έχουν ως εξής: «Η πρώτη φάση χρονολογείται στο α' μισό του 3ου αιώνα π.Χ. και είναι σύγχρονη με την κατασκευή του κοίλου και των αναλημματικών τοίχων. Η δεύτερη φάση της (α' μισό του 2ου αιώνα π.Χ.) μπροστά από το σκηνικό οικοδόμημα, προς την πλευρά της ορχήστρας, κατασκευάστηκε μία κιονοστοιχία, το προσκήνιο. Αποτελείται από έξι παραστάδες και έξι μονολιθικούς δωρικούς ημικίονες σε παράταξη οι οποίοι πατούν πάνω σε ευθυνηρία ύψους 0,30μ. από μαρμάρινους λιθόπλινθους. Το προσκήνιο είχε τρεις εισόδους στον ίδιο άξονα με τις εισόδους της σκηνής. Η τρίτη οικοδομική φάση της σκηνής χρονολογείται στα χρόνια των Ρωμαίων αυτοκρατόρων Οκταβιανού Αυγούστου (28 π.Χ. -14 π.Χ.), Τιβέριου (14 μ.Χ.37 μ.Χ.) και Γερμανικού (37 μ.Χ. 41 μ.Χ.). Τιμητικές επιγραφές προς τιμή και των τριών αυτοκρατόρων βρέθηκαν πάνω στα μέτωπα των γείσων του δωρικού θριγκού της σκηνής. Την περίοδο αυτή αφαιρέθηκε η μπροστινή σειρά των πωρόλιθων των πλαϊνών δωματίων και αντικαταστάθηκε με μαρμάρινη επένδυση. Προστέθηκαν επίσης στην πρόσοψη συμφυείς μαρμάρيني δωρικού ημικίονες με δωρικά κιονόκρανα και στις γωνίες λαξεύτηκαν τέσσερις πεσσοί»⁵².

⁵² Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού, *Συντήρηση - Αποκατάσταση και ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας- Δ' φάση*, ό.π., σσ. 38-40.

1.2 Παιδαγωγική Διάσταση Αρχαίου Θεάτρου

Έχοντας αναφέρει την δυνατότητα και τις μεθόδους διδασκαλίας των ιστορικών τόπων και περιβαλλόντων, θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφέραμε την παιδαγωγική διάσταση που κατέχει ο ιστορικός χώρος του Αρχαίου Θεάτρου, αλλά και των θεάτρων ευρύτερα. Το θέατρο, ως ένα μέσο εκπαιδευτικής διαδικασίας, αποτελεί σπουδαίο μέσο, με το οποίο το παιδί θα έλθει σε επαφή με την ιστορική πραγματικότητα και το περιβάλλον του. Θα δημιουργήσει με το μυαλό του εικόνες του παρελθόντος, προσωπικότητες, γεγονότα και θα οξύνει τη δημιουργική έκφραση και κρίση. Σύμφωνα με τις Έ.Έλενα & Κ.Τριανταφυλλοπούλου, «το εκπαιδευτικό θέατρο είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που επιτυγχάνεται μέσω των θεατρικών τεχνικών και δράσεων. Τα παιδιά μέσα από αυτό μαθαίνουν και η έμφαση δίνεται στην επίλυση προβλημάτων και στη δυνατότητα να ζουν μια συγκεκριμένη στιγμή στο χρόνο κι όχι στη δημιουργία μιας ιστορίας ή ενός χαρακτήρα. Ο δάσκαλος, δεν κατευθύνει τα παιδιά, αλλά προσπαθεί να τα εμπλέξει συναισθηματικά στη διαδικασία της μάθησης. Τα παιδιά γίνονται πρωταγωνιστές της γνώσης, παίρνουν σημαντικές αποφάσεις και αντιμετωπίζουν τις συνέπειες αυτών των αποφάσεων. Τα συστατικά στοιχεία του δράματος (ρόλος, τόπος, χρόνος, δραματικό πλαίσιο κτλ.) είναι το μέσο για να δούν τα παιδιά τον κόσμο μέσα από μια άλλη διάσταση. Μπορούν να ταξιδέψουν πίσω στο χρόνο, να τον σταματήσουν και να μελετήσουν μια συγκεκριμένη στιγμή»⁵³.

Στη παρούσα φάση, συγκεκριμένη στιγμή αποτελούν τα Αρχαία Χρόνια, όπου τα Θέατρα αποτελούσαν πόλο έλξης των Αρχαίων Ελλήνων. Το Αρχαίο Θέατρο λοιπόν θα δώσει στα παιδιά την ευκαιρία να κινηθούν από το παρόν στο παρελθόν και να βιώσουν μνήμες και καταστάσεις της Αρχαίας περιόδου. Μέσω του περιβάλλοντος αυτού, το νήπιο θα αλληλεπιδράσει με τα υπόλοιπα νήπια, αλλά και με τον/την νηπιαγωγό τόσο εκπαιδευτικά όσο κοινωνικά και ψυχικά. Οι δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν βάση του ΔΕΠΠΣ, θέτουν θεμέλια για την χρήση και ανάπτυξη της γλώσσας (προφορικός λόγος, αφήγηση γεγονότων, εμπλουτισμός προφορικού λόγου), της δημιουργίας-έκφρασης, των μαθηματικών, του περιβάλλοντος και της ιστορίας.

---

⁵³ Έ. Έλενα & Κ. Τριανταφυλλοπούλου, *Το Εκπαιδευτικό Θέατρο στο Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2004, σ. 15.

Πολύ σημαντικό στην παιδαγωγική διάσταση που κατέχει το θέατρο είναι η χρήση του χώρου του. Η ίδια η επαφή με το περιβάλλον και η κίνηση μέσα σε αυτό. Σύμφωνα με την Ε. Κανηρά, «σε κάθε δραματική δραστηριότητα, ο χώρος στον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα, ο χώρος μεταξύ ανθρώπων και αντικειμένων, θα πρέπει να είναι σημαντικός και ουσιώδης. Κάθε δραστηριότητα που βασίζεται στην κίνηση χρησιμοποιεί το χώρο σαν ένα από τα στοιχεία για την εξερεύνηση, τη δημιουργία και την επικοινωνία»⁵⁴.

Επικοινωνία τόσο μεταξύ τους όσο και με το ίδιο το θέατρο και το χώρο του (πάροδοι, σκηνή). Μέσω της κίνησης τα παιδιά μπορούν να αντιληφθούν την ίδια τη σημασία του Αρχαίου Θεάτρου και να μιμηθούν τους ηθοποιούς του παρελθόντος. Μπορούν ακόμη να μιμηθούν τον χορό και να δημιουργήσουν ομάδες, οι οποίες θα αποτελούνται από την ορχήστρα, τους ηθοποιούς και το χορό, δίνοντας τη δική τους αρχαία παράσταση και ενσαρκώνοντας το παρελθόν. Ο χώρος του Αρχαίου θεάτρου προσφέρεται για γνώση, για πνευματική, κοινωνική, ψυχική και αισθητική ανάπτυξη. Με λίγα λόγια δηλαδή το περιβάλλον αυτό ωθεί το παιδί στην πολύπλευρη ανάπτυξη. Εξάλλου, σύμφωνα με την Ε. Έλενα «τα παιδιά μέσα από το θέατρο επικοινωνούν, μοιράζονται, εξελίσσονται, καταλαβαίνουν τον κόσμο μέσα στον οποίο ζουν. Το δράμα ενισχύει την αυτοέκφραση, τον αυτοέλεγχο και τη συνεργασία, την ικανότητα συγκέντρωσης. Παράλληλα προσφέρει στα παιδιά δυνατότητες κοινωνικοποίησης, συνεργασίας δημιουργικής εργασίας, αισθητικής καλλιέργειας, ανάπτυξης φαντασίας, γλωσσικής ανάπτυξης, συμβολικής έκφρασης, ψυχικής εκτόνωσης, μυο-κινητικού ελέγχου και καταπολέμησης της δειλίας»⁵⁵.

---

⁵⁴Woolland B., *Η Διδασκαλία του Δράματος Στο Δημοτικό Σχολείο*, μετφρ. Ε.Ι. Κανηρά., εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σ. 38.

⁵⁵Ε. Έλενα & Κ. Τριανταφυλλοπούλου, *Το Εκπαιδευτικό Θέατρο στο Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2004, σ. 15.

Προσομοίωση εφαρμογής εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο του Αρχαίου Θεάτρου για παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης

Εισαγωγή

Πριν ξεκινήσει η εκπαιδευτική διαδικασία, είτε πρόκειται για διαθεματική προσέγγιση, είτε για project, σημαντικό κρίνεται να υλοποιηθεί εντός της αίθουσας μια μέθοδος προετοιμασίας και ‘ανακάλυψης’ των γνώσεων των παιδιών. Η μέθοδος αυτή αναφέρεται στο ιστόγραμμα. Στον πίνακα αναφοράς, επομένως, τοποθετούμε χαρτί μέτρου, όπου σχεδιάζουμε το πρώτο ιστόγραμμα γράφοντας ‘τι γνωρίζετε για το Αρχαίο Θέατρο’; Στο σημείο αυτό, ακούμε τις γνώσεις των παιδιών και τις καταγράφουμε. Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία αυτή, σε ένα άλλο χαρτί μέτρου σχεδιάζουμε το δεύτερο ιστόγραμμα, γράφοντας ‘τι θέλετε να μάθετε’; Εδώ είναι πολύ σημαντικό σημείο, καθώς ακούμε τι θέλουν τα παιδιά να μάθουν κατά την υλοποίηση της δραστηριότητάς μας. Οι προτάσεις των παιδιών καταγράφονται στο ιστόγραμμα. Τα ιστογράμματα παραμένουν στον πίνακα αναφοράς, στην αίθουσα, καθ’ όλη την διάρκεια της διαθεματικής προσέγγισης. Επίσης, παροτρύνουμε τα παιδιά να φτιάξουμε όλοι μαζί τη γωνιά του Αρχαίου Θεάτρου, καθώς η θεματική που θα ασχοληθούμε αφορά το Αρχαίο Θέατρο.

Ο,τιδήποτε κατασκευαστεί, φωτογραφηθεί, ζωγραφιστεί τοποθετείται στη γωνιά του Αρχαίου Θεάτρου. Ο/Η νηπιαγωγός, αφού επεξεργαστεί τα δεδομένα που έχει συλλέξει από τις γνώσεις και τα θέλω των παιδιών, επαναπροσδιορίζει στόχους και δραστηριότητες και ξεκινά τη θεματική του/της. Στο τέλος της θεματικής, όπως θα αναφερθεί και παρακάτω, σχεδιάζουμε το τελικό ιστόγραμμα με τίτλο ‘τι μάθαμε’; Εκεί αξιολογείται η όλη εκπαιδευτική διαδικασία, εμείς ως εκπαιδευτικοί και τα παιδιά ως μαθητευόμενοι.

1^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Γνωρίζω το Αρχαίο Θέατρο

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα

Στόχοι: 1) Να περιγράψουν τι είναι αυτό που απεικονίζεται στο βιβλίο και στις καρτέλες.

2) Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους με την εκμάθηση των μερών του Αρχαίου Θεάτρου (κοίλον, ορχήστρα, σκηνή).

Ενότητα: Παιδί και Περιβάλλον(Ανθρωπογενές)

Μαθησιακή Περιοχή Προσωπική & Κοινωνική Ανάπτυξη

Στόχοι: 1) Να γνωρίσουν το εγγύς ανθρωπογενές περιβάλλον μέσα από το Αρχαίο Θέατρο (να δουν δηλαδή μέσω του εποπτικού υλικού πρώτα τα χαρακτηριστικά του, που βρίσκεται; Πώς είναι; Είναι παλιό;).

Εποπτικά μέσα και υλικά

Βιβλίο (Αρχαίο Θέατρο Λάρισας, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού)

Καρτέλες (απεικονίσεις αρχαίου θεάτρου και μερών του)

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ως αφόρμηση, ο/η νηπιαγωγός τοποθετεί στη γωνιά της συζήτησης το βιβλίο «Αρχαίο Θέατρο Λάρισας» και τις καρτέλες που απεικονίζουν τα μέρη του αρχαίου θεάτρου, με σκοπό να παρατηρηθούν και να επεξεργαστούν απο τα παιδιά, δημιουργώντας και προκαλώντας το ενδιαφέρον τους.

2.Πορεία

Ο/Η νηπιαγωγός αφού αφήσει τα παιδιά να επεξεργαστούν το βιβλίο και τις καρτέλες, τα καλεί στη γωνιά της συζήτησης και τα εισάγει στο θέμα αναφέροντας:

Εισαγωγικές ερωτήσεις

«Τι παρατηρείτε σήμερα στη γωνιά μας;»

«Τι απεικονίζει το βιβλίο και οι καρτέλες;»

«Έχετε δει πουθενά το Θέατρο αυτό; Πού;»

«Έχουμε εμείς εδώ Θέατρο;»

«Πώς το λένε;»

Ο/Η νηπιαγωγός, λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις των παιδιών και έχοντας κατανοήσει τις γνώσεις των παιδιών για το παρόν θέμα, παίρνει στα χέρια του/της το βιβλίο και τις καρτέλες και καλεί όλα τα παιδιά να τα επεξεργαστούν. Τα παιδιά, ένα- ένα, σηκώνονται παρατηρούν τα αντικείμενα και ξανά, ένα- ένα, να περιγράφουν τι είναι αυτό που βλέπουν; ‘Από τι αποτελείται’; ‘Πού βρίσκεται’; (σε ποιο μέρος δηλαδή). Στη συνέχεια, αφού λάβει όλες τις απαντήσεις και περιγραφές των παιδιών, αναφέρει ότι αυτό που βλέπουν ονομάζεται Αρχαίο Θέατρο. Συνεχίζει αναφέροντας πως αρχαία θέατρα υπάρχουν σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, αλλά το συγκεκριμένο υπάρχει εδώ στην πόλη μας. Εξηγεί πως το Αρχαίο Θέατρο, δεν είναι ένα απλό θέατρο που πηγαίνουμε σήμερα και παρακολουθούμε διάφορες παραστάσεις, αλλά είναι αρχαίο, επειδή υπάρχει από τα πολύ παλιά χρόνια και διαφέρει από τα σημερινά.

Έπειτα ρωτά τα παιδιά:

Ενδεικτικές ερωτήσεις

«Ξέρετε πόσο παλιό είναι;»

«Γιατί το λέμε Αρχαίο Θέατρο;»

«Τι παραστάσεις γινόταν σε αυτό;»

«Ποιοί συμμετείχαν;»

«Ποιά είναι τα μέρη του; Πώς τα λένε;»

«Πού έβγαιναν οι ηθοποιοί; Ο χορός;»

Ένα-ένα τα παιδιά απαντάνε και τότε ο/η νηπιαγωγός, έχοντας τα εποπτικά υλικά μαζί του/της αναφέρει:

Αυτό που δείχνουν το βιβλίο και οι καρτέλες είπαμε πως είναι το Αρχαίο Θέατρο. Σε αυτό, από τα πολύ παλιά χρόνια οι αρχαίοι Λαρισαίοι πραγματοποιούσαν θεατρικές παραστάσεις, αποφάσιζαν για σημαντικά θέματα της πόλης, λάτρευαν τον Θεό Διόνυσο και έκαναν ακόμη και διάφορους αγώνες όπως παραστάσεις μίμων, μάγων, μονομαχίες ακόμη και αγώνες αλόγων. Όσπου κατασκευάστηκε το Β' Αρχαίο Θέατρο για την τέλεση μόνο θεατρικών εκδηλώσεων. Στο θέατρο αυτό λοιπόν, υπάρχουν και τα παρατηρούμε και σήμερα, πολλά μέρη.

Τα κυριότερα μέρη του είναι το κοίλον, η ορχήστρα και η σκηνή. Το κοίλον είναι όλος ο αμφιθεατρικός χώρος γύρω από την ορχήστρα όπου κάθονταν οι θεατές. Η ορχήστρα είναι ο χώρος όπου δρούσε ο χορός και η σκηνή είναι ο χώρος, όπου διαδραματιζόταν η παράσταση. Ο/Η νηπιαγωγός καθώς εξηγεί παράλληλα θα δείχνει και στα παιδιά ποιο μέρος είναι τι και πώς λέγεται.

Έπειτα ο/η νηπιαγωγός ρωτά:

«Ξέρετε πού είναι το κάθε μέρος από αυτά;»

Στη συνέχεια θα καλέσει τα παιδιά (ένα-ένα) να δείξουν πού είναι το καθένα (κοίλον, ορχήστρα, σκηνή) και ανακαλέσουν την ονομασία τους (αυτό είναι το κοίλον, η ορχήστρα). Αφού γίνουν κατανοητά στα παιδιά περνάμε στη γωνιά των εικαστικών.

Αξιολόγηση

Στην γωνιά των εικαστικών, τα παιδιά θα κατασκευάσουν το Αρχαίο Θέατρο. Τα νήπια με ποικίλα υλικά και ποικίλους τρόπους θα αποτυπώσουν τα σημαντικότερα μέρη του. Αφού η διαδικασία αυτή τελειώσει, παιδιά και νηπιαγωγός θα περάσουν στη γωνιά της συζήτησης, όπου θα παρουσιάσουν το έργο τους, αναφέροντας αναλυτικά τι δημιούργησαν και αιτιολογώντας την επιλογή τους.

Παρατηρήσεις 1^{ης} Δραστηριότητας

Η δραστηριότητα αυτή είχε κύριο στόχο την πρώτη και ομαλή προσέγγιση του θέματος. Μέσω του εποπτικού υλικού τα παιδιά θα επεξεργαζόταν το αρχαίο θέατρο και με απλές αναφορές θα κατανοούσαν ότι αναφερόμαστε ‘στα παλιά χρόνια’, όπου το θέατρο δεν είναι ίδιο με το σημερινό, τόσο στο χώρο του όσο στο έργο του και τη χρησιμότητά του. Πιο σημαντικό εδώ είναι να γίνει κατανοητό το περιβάλλον του θεάτρου, που σχετίζεται με το περιβάλλον που ζει το μικρό παιδί. Το αρχαίο θέατρο δηλαδή, υπάρχει στην πόλη μας και θεωρείται δικό μας. Ως αξιολόγηση επιλέχθηκε η εικαστική δημιουργία, διότι μέσω αυτής τα παιδιά ανακαλύπτουν και μαθαίνουν με ευχαρίστηση. Τα νήπια με ποικίλα υλικά και τρόπους θα δημιουργήσουν αυτό που ο/η νηπιαγωγός εξηγούσε και έδειχνε μέσω εποπτικού υλικού. Έτσι, θα γίνει πιο κατανοητό και θα αποτυπωθεί στην μνήμη των παιδιών. Τα έργα των παιδιών θα τοποθετηθούν στην γωνιά του αρχαίου θεάτρου.

2^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Προετοιμασία επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο

«Μικροί Δημοσιογράφοι»

Ενότητα: Παιδί και Δημιουργία- Έκφραση

Μαθησιακή Περιοχή Τέχνες (Οπτικοακουστική Έκφραση)

Στόχοι: 1) Να εξοικειωθούν με απλά μέσα ηχοληψίας (απόσταση από μικρόφωνο, χρήση κάμερας, εγγραφή και αναπαραγωγή φωνής).

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα (Γραφή)

Στόχοι:1) Να κατανοήσουν τη γραφή ως μέσο επικοινωνίας, ανάπτυξης ιδεών και μεταφοράς πληροφοριών.

Εποπτικά μέσα και υλικά

Κόλλες Α4, Μικρόφωνο, Μαγνητόφωνο, Κάμερα, Χαρτί Α3, Ξυλοχρώματα, Στυλό, μολύβια, μαρκαδόρους, βιβλίο του αρχαίου θεάτρου και καρτέλες (υλικό προηγούμενης δραστηριότητας).

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Ομαδοσυνεργατική

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ο/Η νηπιαγωγός τοποθετεί στη γωνιά της συζήτησης διάφορα μπλοκάκια δημοσιογραφίας, μικρόφωνο, μαγνητόφωνο και τη κάμερα με σκοπό να αναρωτηθούν τα παιδιά για ποιό λόγο υπάρχουν αυτά τα αντικείμενα στη γωνιά.

2.Πορεία

Αφού τύχουν, από μέρους των νηπίων, της απαραίτητης παρατήρησης και επεξεργασίας τα παραπάνω εποπτικά υλικά και μέσα, ο/η νηπιαγωγός καλεί τα παιδιά στη γωνιά της συζήτησης. Εκεί, κοιτάζοντας τα υλικά με απορία εισάγει τα παιδιά στο θέμα κάνοντας τις εξής ερωτήσεις:

Εισαγωγικές Ερωτήσεις:

«Τι είναι όλα αυτά;»

«Ποιό τα χρησιμοποιούν και γιατί;»

«Τα έχετε ξαναδεί κάπου; και Πού;»

«Ξέρετε να τα χρησιμοποιείτε;»

«Για ποιό λόγο πιστεύετε ότι τα έχουμε σήμερα εδώ;»

Έπειτα, ο/η νηπιαγωγός συνεχίζει, λέγοντας στα παιδιά πως αυτά είναι ο απαραίτητος εξοπλισμός των δημοσιογράφων. Ένας δημοσιογράφος πρέπει να έχει όλα τα σημαντικά υλικά για τη δουλειά του και να ξέρει να τα χρησιμοποιεί. Ο δημοσιογράφος παίρνει συνεντεύξεις από τους ανθρώπους για ενημερωτικό σκοπό. Υπάρχουν πάρα πολλά θέματα που μπορεί να επιλέξει ο δημοσιογράφος. Τέτοια θέματα θα επιλέξουμε και εμείς. Ύστερα ρωτά τα παιδιά:

«Θα θέλατε να γίνουμε δημοσιογράφοι του Αρχαίου Θεάτρου;»

Τότε ο/η νηπιαγωγός χωρίζει τα παιδιά σε τρεις ομάδες (οι ομάδες δεν υπερβαίνουν τα πέντε άτομα στην καθεμία).

Η πρώτη ομάδα θα ασχοληθεί με την καταγραφή των μερών του αρχαίου θεάτρου (ποιά είναι;). Τα παιδιά έχοντας τα δημοσιογραφικά μπλοκάκια θα καταγράφουν τα μέρη του θεάτρου αρχικά, ανακαλώντας γνώσεις της προηγούμενης δραστηριότητας και έπειτα με την βοήθεια του βιβλίου και των καρτελών.

Η δεύτερη ομάδα θα συλλέξει υλικό μέσω της κάμερας. Το υλικό θα συλλεχθεί από τα έργα της προηγούμενης δραστηριότητας, δίνοντας έμφαση στα μέρη του, αλλά και στην εξωτερική του όψη (βρίσκεται έξω στο περιβάλλον, δεν είναι όπως τα σημερινά θέατρα).

Η τρίτη ομάδα θα παίρνει συνέντευξη μέσω του μικρόφωνου και του μαγνητόφωνου. Κάποια παιδιά θα παίρνουν συνέντευξη από άλλα, και τα υπόλοιπα παιδιά της τρίτης ομάδας θα μαγνητοσκοπούν τη ζωντανή συνέντευξη. Τα παιδιά, στο σημείο αυτό, θέτουν ερωτήματα όπως: «τι γνωρίζετε για το αρχαίο θέατρο;», «έχετε στην πόλη σας αρχαίο θέατρο;», «το έχετε επισκεφθεί;».

Μόλις η διερεύνηση των δημοσιογράφων ολοκληρωθεί, τότε στη γωνιά της συζήτησης παρουσιάζονται όλα τα δεδομένα της έρευνας των δημοσιογράφων. Η κάθε ομάδα μία- μία παρουσιάζει τα ευρήματά της και οι υπόλοιπες θέτουν τα ερωτήματά τους. Ο/Η νηπιαγωγός ρωτά τα παιδιά:

«Πιστεύετε ότι ήσασταν καλοί δημοσιογράφοι;»

«Τι θα λέγατε να επισκεφθούμε το αρχαίο θέατρο και να γίνουμε στην πραγματικότητα δημοσιογράφοι;»

Αξιολόγηση

Ως αξιολόγηση ο/η νηπιαγωγός καλεί τα παιδιά στη γωνιά των εικαστικών για να δημιουργήσουν την αφίσα συλλογής δεδομένων των δημοσιογράφων. Τα παιδιά θα συνεργαστούν και θα καταγράψουν αυτά που σύλλεξαν για το αρχαίο θέατρο. Τα νήπια μπορούν να γράψουν και να ζωγραφίσουν.

Παρατηρήσεις 2^{ης} δραστηριότητας

Η παρούσα δραστηριότητα αποτελεί μέσο αξιολόγησης της 1^{ης} δραστηριότητας και προετοιμασία επίσκεψης στον ιστορικό χώρο του θεάτρου. Μέσα από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, τα παιδιά θα συνεργαστούν με τις ομάδες τους και θα επαναφέρουν προηγούμενες γνώσεις. Επίσης, μαθαίνουν και την ιδιότητα του δημοσιογράφου, κάνοντας την δραστηριότητα ελκυστική. Στο τέλος, ως αξιολόγηση τα μικρά παιδιά, συνεργαζόμενα θα δημιουργήσουν την αφίσα των δημοσιογράφων, συγκεφαλαιώνοντας τα χαρακτηριστικά του αρχαίου θεάτρου. Επιπλέον, η δραστηριότητα αυτή προοικονομεί τη δημιουργία ομάδας δημοσιογράφων κατά την επίσκεψη στο αρχαίο θέατρο.

3^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Προετοιμασία επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο

«Οι ξεναγοί»

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα (ομιλία - ακρόαση)

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα (Προφορικός λόγος)

Στόχοι: 1) Να περιγράψουν το αρχαίο θέατρο στο σύνολό του ως ξεναγοί.

Ενότητα: Παιδί και Μαθηματικά

Μαθησιακή Περιοχή Μαθηματικά

Στόχοι: 1) Να κατανοήσουν απλές χωροχρονικές έννοιες μέσα από την περιγραφή της ομάδας ξεναγών.

2) Να αναγνωρίσουν απλά γεωμετρικά σχήματα μέσω της περιγραφής του ξεναγού σχετικά με τα μέρη του αρχαίου θεάτρου.

Εποπτικά μέσα και υλικά

Έργα παιδιών 1^{ης} δραστηριότητας, βιβλίο και καρτέλες του αρχαίου θεάτρου.

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Επίσκεψη

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ως αφόρμηση ο/η νηπιαγωγός θα έχει προετοιμάσει επίσκεψη ξεναγού του αρχαίου θεάτρου της πόλης εντός της τάξης. Πρίν όμως εισέλθει στην σχολική τάξη ο ξεναγός, ο/η νηπιαγωγός προετοιμάζει τα παιδιά, τοποθετώντας στη γωνιά της συζήτησης έντυπα ξενάγησης του αρχαίου θεάτρου. Με αυτόν τον τρόπο, θα γίνει ομαλή εισαγωγή για τη σχετική εξοικείωση των παιδιών.

2.Πορεία

Αφού τα νήπια παρατηρήσουν και επεξεργαστούν τα έντυπα ξενάγησης, ο/η νηπιαγωγός τα καλεί στη γωνιά της συζήτησης και ρωτά:

Ενδεικτικές Ερωτήσεις:

«Τι παρατηρήσατε στη γωνιά;»

«Ξέρετε τι είναι αυτά;»

«Πού χρειάζονται;»

«Ποιός τα χρησιμοποιεί;»

Έπειτα, αφού τα παιδιά δώσουν τις απαντήσεις τους ο/η νηπιαγωγός αναφέρει πώς αυτά είναι έντυπα ξενάγησης του Αρχαίου θεάτρου και τα χρειαζόμαστε τόσο εμείς όσο και ο ξεναγός. Στη συνέχεια ρωτά:

«Ξέρετε τι είναι ο ξεναγός;»

Ο/Η νηπιαγωγός εξηγεί στα παιδιά πως ο ξεναγός είναι ο άνθρωπος που όταν πάμε σε ιστορικούς χώρους, μνημεία, μουσεία μας πληροφορεί με ακρίβεια για τους χώρους και τα εκθέματα. Επειδή όμως εγώ δε γνωρίζω πολλά για το επάγγελμα αυτό, «Τι θα λέγατε να γνωρίζαμε έναν;» Έτσι, ο/η νηπιαγωγός φέρνει τον ξεναγό στην τάξη και τον καλωσορίζει με τα παιδιά. Ο ξεναγός θα αναφέρει την ιδιότητά του (σε ποιόν ιστορικό χώρο είναι ξεναγός; τι εξηγεί και περιγράφει στον κόσμο;) και θα ακούσει τις ερωτήσεις των παιδιών. Αφού ολοκληρωθεί η επίσκεψη, νήπια και νηπιαγωγός περνάνε στη γωνιά του αρχαίου θεάτρου. Εκεί αναφέρει: «θα θέλατε να γίνουμε ξεναγοί;». Τα παιδιά, ένα- ένα, θα γίνουν ξεναγοί του αρχαίου θεάτρου, περιγράφοντας όσο το δυνατόν πιο καλά μπορούν τα μέρη του, που βρίσκεται, αν είναι παλιό. Όταν το παιδί θα παίρνει την ιδιότητα του ξεναγού, τα υπόλοιπα θα είναι οι επισκέπτες που θα θέτουν ερωτήσεις. Το παιδί-ξεναγός έχοντας ένα έργο του αρχαίου θεάτρου θα το περιγράφει, χαρακτηρίζοντας τα μέρη του με τις ονομασίες και τα γεωμετρικά σχήματα που έχουν (από εδώ είναι η ορχήστρα, η οποία είναι ένας κύκλος στον οποίο εμφανίζεται ο χορός). Αφού η διαδικασία αυτή ολοκληρωθεί, τα παιδιά περνάνε στη γωνιά των εικαστικών.

Αξιολόγηση

Ως αξιολόγηση ο/η νηπιαγωγός θα ζητήσει από τα παιδιά να καταγράψουν τα ερωτήματά τους στον ξεναγό του αρχαίου θεάτρου που επρόκειτο να επισκεφθούν. Θα καταγράψουν ερωτήσεις για τα μέρη, για το υλικό του θεάτρου, από πότε υπάρχει. Ο/Η νηπιαγωγός βοηθά τα παιδιά, εκμαιεύοντας ερωτήσεις.

Παρατηρήσεις 3^{ης} δραστηριότητας

Η δραστηριότητα αυτή συγκεφαλαιώνει τις προηγούμενες. Τα παιδιά κατακτούν την έννοια του θεάτρου, γνωρίζουν τα μέρη του, χρησιμοποιώντας γεωμετρικά σχήματα και μαθαίνουν και ποιοί μπορούν να εργαστούν σε αυτό. Γνωρίζουν τον χώρο δράσης των ξεναγών με ευχαρίστηση και, παράλληλα, αναπτύσσουν το γνωστικό κομμάτι του θέματος. Είναι σημαντική η επίσκεψη, καθώς τα παιδιά ευρισκόμενα στο αρχαίο θέατρο σε επόμενη επίσκεψη, θα νιώθουν το περιβάλλον αυτό περισσότερο οικείο.

4^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Προετοιμασία επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο

« Μικροί χορευτές»

Ενότητα: Παιδί και Δημιουργία- Έκφραση (Δραματική Τέχνη)

Μαθησιακή Περιοχή Τέχνες (Χορός- Κίνηση)

Στόχοι: 1) Να συνδέσουν τον ρυθμό με τους τρόπους μετακίνησης στο χώρο.

2) Να εκφραστούν με τον αυτοσχεδιασμό κινήσεων.

3) Να συνειδητοποιήσουν το σώμα τους στο χώρο.

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα (Προφορική Επικοινωνία)

Στόχοι: 1) Να εκφράσουν τα συναισθήματά τους.

Εποπτικά μέσα και υλικά

Μουσική μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή, έντυπη Αρχαία παράσταση, ηλεκτρονικός υπολογιστής.

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ο/Η νηπιαγωγός θα βάλει μουσική μέσω της χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή, με διάφορους ρυθμούς διάφορων μουσικών οργάνων, αλλά και μουσική με διαφορετική συχνότητα και ένταση (χωρίς τα βίντεο να είναι εμφανή στα παιδιά).

<https://www.youtube.com/watch?v=je0IFe0MHjU>

<https://www.youtube.com/watch?v=D5Y11hwjMNs>

<https://www.youtube.com/watch?v=Ys5xfdn5rlo>

https://www.youtube.com/watch?v=UVsR57Soz_4

2.Πορεία

Στη γωνιά της συζήτησης ο/η νηπιαγωγός θα διαβάσει, έχοντας χαμηλώσει τη μουσική, την παράσταση στα παιδιά, τονίζοντας τις κινήσεις και τον τόπο που εξελίσσεται η παράσταση. Έπειτα τους ρωτά:

Ενδεικτικές Ερωτήσεις:

«Τι πιστεύετε ότι είναι αυτό που σας διάβασα;»

«Σας θυμίζει κάτι; Τι;»

«Μιλάει μόνο ένας άνθρωπος; Γιατί;»

«Θα μπορούσε αυτό το κείμενο, που σας διάβασα, να είναι έργο στην τηλεόραση; Για ποιό λόγο;»

Έπειτα, εξηγεί στα παιδιά πως το κείμενο που τους διάβασε προέρχεται από αρχαία παράσταση. Έπειτα όλοι μαζί θα μετακινήσουν τα καρεκλάκια και τα τραπεζάκια για να κινηθούν τα νήπια ελεύθερα στον χώρο. Στη συνέχεια, ο/η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά ότι θα κάνουν ένα παιχνίδι. Θα βάλει μουσική και θα αναφέρει στα παιδιά κατευθύνσεις (πάνω, κάτω, δεξιά, πίσω). Ο/Η νηπιαγωγός θα λέει στα παιδιά με χαμηλή φωνή:

«Περπατήστε αργά»

«Περπατήστε γρήγορα»

«Περπατήστε στο χαμηλό επίπεδο- στο ψηλό επίπεδο- στο μεσαίο»

«Περπατήστε σε ζευγάρια»

«Περπατήστε με το ρυθμό της μουσικής»

«Φανταστείτε πως είστε στην Αρχαία Ελλάδα. Περπατήστε. Πώς φαντάζεστε την Αρχαία Ελλάδα;»

«Περπατήστε μέσα σε ένα μουσείο. Πώς περπατάμε στο μουσείο;»

«Περπατήστε σε έναν αρχαιολογικό χώρο»

«Περπατήστε αντίθετα σε σχέση με το άτομο που είχατε ζευγάρι»

«Κλείστε τα μάτια και κινηθείτε ελεύθερα στο χώρο, ακούστε τη μουσική»

Με το τέλος των οδηγιών, ο/η νηπιαγωγός ζητά από τα παιδιά να κάνουν ένα κύκλο. Εκεί θα ζητήσει από τα νήπια να πούν πως ένιωσαν, τί τους δυσκόλεψε, τί τους άρεσε, τί όχι από το παραπάνω μουσικοκινητικό παιχνίδι. Έπειτα, τους ζητά να περιγράψουν πως φαντάζονται την αρχαία Ελλάδα.

Συγκεκριμένα:

«Πώς φαντάζεστε την Αρχαία Ελλάδα;»

«Πώς πιστεύετε ότι ήταν οι άνθρωποι τότε;»

«Τί φορούσαν;»

Τέλος, εξηγεί στα παιδιά, δείχνοντας κάποιες εικόνες με τη χρήση του υπολογιστή, πώς ήταν η ζωή και το θέατρο στην Αρχαία Ελλάδα και ποιά ήταν τα ρούχα των ανθρώπων εκείνης της εποχής.

Αξιολόγηση

Στη γωνιά της συζήτησης, τα παιδιά κάνουν παντομίμα. Θα σηκώνεται κάποιο παιδί και θα περπατά ή θα κινείται γενικά στο χώρο με διάφορους τρόπους, σε διάφορα επίπεδα με ή χωρίς σημείο αναφοράς. Οι υπόλοιποι σε χρόνο μιας κλεψύδρας θα πρέπει να μαντέψουν τι αναπαριστά το παιδί. Η διαδικασία θα ολοκληρωθεί όταν όλοι κάνουν κάτι σε παντομίμα και αφού μαντέψουν σωστά τα παιδιά.

Παρατηρήσεις 4^{ης} δραστηριότητας

Στην παρούσα δραστηριότητα, δόθηκε έμφαση στην κινητική και δημιουργική έκφραση των παιδιών. Η άσκηση αυτή θα βοηθήσει τα παιδιά στην μετέπειτα προετοιμασία για την δική μας παράσταση και στην τελική παράσταση του αρχαίου θεάτρου, ως ομάδα χορού. Επίσης, βοηθά τα μικρά παιδιά στην κίνηση και την ακουστική αντίληψη ήχου. Ήχος και κίνηση αλληλεπιδρούν στο παιδί και το ωθούν στην έκφραση και την δημιουργία.

5^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Επίσκεψη στο Αρχαίο Θέατρο

Στην παρούσα δραστηριότητα, θα προετοιμάσουμε τα παιδιά, αναφέροντας ξανά τί είναι το Αρχαίο Θέατρο, ποιά τα σημαντικότερα μέρη του και θα τα καλέσουμε να γίνουν ερευνητές του θεάτρου, με σκοπό να αντλήσουμε όσες περισσότερες πληροφορίες μπορούμε. Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες, αναλαμβάνοντας ρόλους δημοσιογράφου, ξεναγών, επισκεπτών. Τα μικρά παιδιά θα έχουν μαζί τους όλο το απαραίτητο υλικό για την σωστή διεξαγωγή της δραστηριότητας κατά την επίσκεψη.

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα (Ανάγνωση)

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα

Στόχοι: 1) Να συλλέξουν πληροφορίες για το Αρχαίο θέατρο, μέσα από τις βιτρίνες πληροφοριών του θεάτρου.

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα (Γραφή)

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα

Στόχοι:1) Να καταγράψουν τις πληροφορίες που άντλησαν από τις βιτρίνες πληροφοριών του θεάτρου.

Ενότητα: Παιδί και Περιβάλλον (Φυσικό)

Μαθησιακή Περιοχή Προσωπική & Κοινωνική Ανάπτυξη

Στόχοι: 1) Να γνωρίσουν από τι υλικά είναι κατασκευασμένο το Αρχαίο θέατρο.

Εποπτικά μέσα και υλικά

Μικρά μπλοκάκια, μολύβια, μικρόφωνα, μαγνητόφωνο, φωτογραφική μηχανή, ερωτήσεις προηγούμενης δραστηριότητας.

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Επίσκεψη

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Ομαδοσυνεργατική

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ο/η νηπιαγωγός τοποθετεί στη γωνιά της συζήτησης το βιβλίο «Αρχαίο Θέατρο Λάρισας» και τις καρτέλες της προηγούμενης δραστηριότητας (ανατροφοδότηση).

2.Πορεία

Αφού τα παιδιά δούν τα δύο αντικείμενα, ο/η νηπιαγωγός καλεί όλα τα παιδιά στη γωνιά της συζήτησης και τα εισάγει στο θέμα αναφέροντας:

Εισαγωγικές ερωτήσεις

«Θυμόσαστε πού είπαμε ότι θα πάμε;»

«Ποιό θέατρο είπαμε ότι είναι αυτό;»

«Πού είναι;»

«Θυμάστε τα μέρη του;»

«Ποιά είναι;»

«Θυμάστε τί σας είπα ότι θα κάνουμε σήμερα;»

«Θυμάστε τις ερωτήσεις για τον ξεναγό μας;»

«Ποιές είναι οι ομάδες που δημιουργήσατε;»

Ο/Η νηπιαγωγός συζητά με τα νήπια για το θέατρο, τα μικρά παιδιά αναφέρουν ποιό είναι, ποιά είναι τα μέρη του και πού βρίσκεται. Εισάγει τα παιδιά στο θέμα της επίσκεψης. Συζητά μαζί τους το θέμα της επίσκεψης στο Αρχαίο Θέατρο της πόλης τους. Μόλις φτάσουν στο Αρχαίο Θέατρο ο/η νηπιαγωγός αναφέρει:

Σήμερα παιδιά μου ήλθαμε να δούμε το Αρχαίο Θέατρο. Να δούμε και να μάθουμε από κοντά τα μέρη του, από τι υλικό είναι φτιαγμένο, τη σπουδαιότητα και τη χρησιμότητα στους πολίτες της Λάρισας στα αρχαία χρόνια. Συστήνει τα παιδιά με τον ξεναγό, ο οποίος θα εξηγήσει τα μέρη του θεάτρου στα νήπια και θα δώσει απαντήσεις στις ερωτήσεις τους. Οι ομάδες καταγράφουν με τα υλικά τους, όπως μπλοκάκια μολύβια και μαγνητόφωνα, τη συνέντευξη από τον ξεναγό και φωτογραφίζουν το θέατρο της πόλης. Αφού τα παιδιά ανακαλύψουν και κατανοήσουν τα μέρη του θεάτρου και συλλέξουν το απαραίτητο υλικό και τις αναγκαίες πληροφορίες της δραστηριότητας, χωρίζονται εν νέου σε τρεις ομάδες. Η πρώτη ομάδα θα είναι η ομάδα των δημοσιογράφων, η δεύτερη ομάδα θα είναι η ομάδα των ξεναγών και η τρίτη ομάδα εκείνη των επισκεπτών. Στη συνέχεια, τους δίνεται ένα φανταστικό σενάριο, στο οποίο κάποιοι επισκέπτες-θεατές κατά το παρελθόν θα πήγαιναν σε ένα αρχαίο θέατρο. Εκεί, οι ξεναγοί παρέχουν στους θεατές πληροφορίες σχετικές με τη λειτουργία του θεάτρου.

Έπειτα, η ομάδα των δημοσιογράφων κάνει ερωτήσεις στους επισκέπτες και την ομάδα των ξεναγών σχετικές με το Αρχαίο θέατρο. Έτσι, ξεκινά το παιχνίδι γνώσης για το θέατρο. Η νηπιαγωγός τοποθετεί την ομάδα των ξεναγών στο κυρίως θέατρο. Έπειτα καλεί την ομάδα των επισκεπτών και, τέλος, την ομάδα των δημοσιογράφων και αφήνει τη φαντασία των παιδιών να καθορίσουν το παιχνίδι. Η ομάδα των δημοσιογράφων, έχοντας μπλοκάκια, μολύβια, φωτογραφική μηχανή και μικρόφωνα καταγράφει πληροφορίες, θέτει τα ερωτήματά της τόσο στην ομάδα των ξεναγών όσο και τους επισκέπτες. Η ομάδα των ξεναγών αναλύει και πληροφορεί τόσο στους επισκέπτες όσο και στους δημοσιογράφους τι είναι το Αρχαίο Θέατρο, από τι είναι φτιαγμένο, τι λένε οι βιτρίνες πληροφοριών για τη λειτουργία του και ποιά είναι τα μέρη του.

Η ομάδα των επισκεπτών θέτει ερωτήματα στους ξεναγούς, όπως «πού είναι η ορχήστρα;», «από ποιά σημείο έβγαιναν οι ηθοποιοί;», «από πότε βρίσκεται στην πόλη μας το Αρχαίο Θέατρο;», «από ποιά υλικά είναι φτιαγμένο;». Ο/Η νηπιαγωγός υποβοηθά τις ομάδες, όπου παρίσταται ανάγκη. Αφού ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία, επιστρέφουν στην σχολική αίθουσα.

Αξιολόγηση

Στην γωνιά της συζήτησης, η κάθε ομάδα θα αναφέρει τί της άρεσε και θα παρουσιάσει τις πληροφορίες που άντλησαν. Η ομάδα των δημοσιογράφων θα παρουσιάσει στις υπόλοιπες το υλικό καταγραφής πληροφοριών και τις φωτογραφίες. Έπειτα, όλοι μαζί στη γωνιά των εικαστικών θα κατασκευάσουν το Αρχαίο Θέατρο Λάρισας, με τις οδηγίες των ξεναγών, με την βοήθεια του υλικού των δημοσιογράφων και την καθοδήγηση των επισκεπτών.

Παρατηρήσεις 5^{ης} δραστηριότητας

Η επίσκεψη στο αρχαίο θέατρο είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς μικρά τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τον ιστορικό τόπο. Τα νήπια αφήνονται να συλλέξουν το υλικό τους και να ανακαλύψουν το περιβάλλον. Ο/Η νηπιαγωγός ωθεί τα μικρά παιδιά να αλληλεπιδράσουν τόσο μεταξύ τους όσο και με το περιβάλλον.

6^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Βλέποντας Αρχαία παράσταση

Αφού η εισαγωγική διαθεματική δραστηριότητα και η επίσκεψη στο Αρχαίο Θέατρο επιτευχθούν, τότε μέσω της χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή και προτζέκτορα δείχνουμε στα παιδιά, πώς ακριβώς γινόταν οι αρχαίες παραστάσεις στο Αρχαίο Θέατρο. Στο σημείο αυτό ως εκπαιδευτικοί οφείλουμε να επιλέξουμε το κατάλληλο εποπτικό υλικό (βίντεο αρχαίας παράστασης) για τα νήπια, όπως αυτό που ακολουθεί:

<https://www.youtube.com/watch?v=8GfXjm3eFoc>

Ενότητα: Παιδί και Δημιουργία- Έκφραση (Δραματική Τέχνη)

Μαθησιακή Περιοχή Τέχνες

Στόχοι:1) Να εκφραστούν με τον αυτοσχεδιασμό και τη μίμηση.

2) Να γνωρίσουν τον εαυτό τους (το ρόλο που έχουν) και τον κόσμο του θεάτρου κατά το παρελθόν- αρχαία παράσταση) μέσα από το δραματικό παιχνίδι (δραματοποίηση, βίντεο αρχαίας παράστασης).

Ενότητα: Παιδί και Μαθηματικά

Μαθησιακή Περιοχή Μαθηματικά

Στόχοι:1) Να κατανοήσουν απλές χωροχρονικές έννοιες (πού είναι ο χορός; Πού είναι οι ηθοποιοί; Πώς και προς πού κινούνται;).

Εποπτικά μέσα και υλικά

Ηλεκτρονικός υπολογιστής

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Περιγραφή Πορείας**1.Αφόρμηση**

Ο/Η νηπιαγωγός προετοιμάζει την προβολή βίντεο για την αρχαία παράσταση στη γωνιά του αρχαίου θεάτρου.

2.Πορεία

Νηπιαγωγός και παιδιά παρακολουθούν το βίντεο. Αφού τελειώσει, τότε ο/η νηπιαγωγός ρωτά:

Ενδεικτικές ερωτήσεις

«Τί είδαμε στο βίντεο αυτό;»

«Τί κάνουν αυτοί οι άνθρωποι;»

«Τί σας θυμίζει ο χώρος αυτός;»

«Η παράσταση αυτή είναι σαν αυτές που γίνονται τώρα στα θέατρα;»

«Τί διαφορές έχει με τις σημερινές παραστάσεις;»

«Πότε πιστεύετε ότι έγινε; Μπορούμε τώρα στο θέατρο να δούμε τέτοια παράσταση;»

«Ποιοί συμμετέχουν;»

«Σας είναι γνωστοί οι διάλογοι;»

«Τους έχετε ακούσει κάπου;»

«Η ενδυμασία, τα ρούχα δηλαδή αυτών των ανθρώπων τα έχετε ξαναδεί; Είναι σαν αυτά που φοράμε εμείς σήμερα;»

Αφού ληφθούν όλες οι απαντήσεις ο/η νηπιαγωγός αναφέρει πώς αυτή είναι αρχαία παράσταση που πραγματοποιείται στο Αρχαίο Θέατρο. Αφορά γεγονότα που έγιναν στα αρχαία χρόνια και σε αυτήν συμμετέχουν ηθοποιοί. Όλοι οι ηθοποιοί έχουν συγκεκριμένους ρόλους (είναι πρωταγωνιστές, ομιλητές και χορός). Ο/Η νηπιαγωγός ρωτά:

«Πού είναι ο πρωταγωνιστής;»

«Πού είναι ο χορός;»

Στη συνέχεια, τα παιδιά δείχνουν σε ποιο σημείο οφείλει να βρίσκεται ο καθένας, ανάλογα με τον ρόλο του, είτε ανήκει στους ηθοποιούς είτε στην ορχήστρα, και τότε ο/η νηπιαγωγός με τα παιδιά πηγαίνουν στη γωνιά του Αρχαίου Θεάτρου. Εκεί, τα νήπια βάσει του βίντεο προσανατολίζονται και κινούνται αναλόγως (το βίντεο μπορεί να παραμείνει ανοιχτό για να το βλέπουν τα παιδιά και να ενθαρρύνονται για νέες ιδέες). Τα μικρά παιδιά χωρίζονται σε ηθοποιούς και χορό. Προσπαθούν να μιμηθούν κινήσεις τόσο των ηθοποιών όσο και του χορού. Τα παιδιά βάσει του βίντεο μιμούνται κινήσεις, μαθαίνοντας χωροχρονικές έννοιες (ο χορός κινείται δεξιά-αριστερά, μπροστά-πίσω και δίπλα από τον/την ηθοποιό).

Αξιολόγηση

Ως αξιολόγηση ο/η νηπιαγωγός ωθεί τα παιδιά να αυτοσχεδιάσουν μια μικρή παράσταση, οριοθετώντας κινήσεις (πώς θα κινούμαι; Προς τα πού;), το χώρο του θεάτρου και επιλέγοντας ρόλους.

Παρατηρήσεις 6^{ης} δραστηριότητας

Η δραστηριότητα αυτή επιτελεί τον σκοπό της σύγκρισης και κατανόησης των παραστάσεων στο αρχαίο θέατρο. Αποτελεί ανακεφαλαίωση των όσων έχουν ειπωθεί και σύγκριση με άλλες παραστάσεις που γνωρίζουν τα παιδιά. Επίσης, με τη προβολή αρχαίας παράστασης γίνεται προετοιμασία των παιδιών για τη δική τους αρχαία παράσταση. Τα νήπια παρακολουθούν το βίντεο και αντιλαμβάνονται τον τρόπο, με τον οποίο δρούσαν οι άνθρωποι κατά τη λειτουργία του θεάτρου στο παρελθόν: πώς κινούνταν, πώς συμπεριφέρονταν ή επικοινωνούσαν και, έτσι, τα νήπια αντιλαμβάνονται ότι πρόκειται για μια σοβαρή παράσταση με συναισθήματα χαράς, λύπης και αγωνίας.

7^η Δραστηριότητα

Τίτλος: Προετοιμασία για τη δική μας Αρχαία Παράσταση

Ενότητα: Παιδί και Γλώσσα

Μαθησιακή Περιοχή Γλώσσα

Στόχοι: 1) Να αντιληφθούν τους σκοπούς γραφής

2) Να γράψουν, όπως μπορούν, προσκλήσεις για την παράστασή μας.

Ενότητα: Παιδί και Δημιουργία- Έκφραση (Δραματική Τέχνη)

Μαθησιακή Περιοχή Τέχνες (Θέατρο)

Στόχοι: 1) Να χρησιμοποιούν τα στοιχεία του θεάτρου, όπως ρόλο, λόγο, κίνηση, χώρο, χρόνο, σύμβολα, για να εκφράζονται και να επικοινωνούν.

Εποπτικά μέσα και υλικά

Βίντεο Αρχαίας παράστασης

<https://www.youtube.com/watch?v=8GfXjm3eFoc>

Έντυπη παράσταση προηγούμενης δραστηριότητας

Διάρκεια

50'

Μέθοδος

Διάλογος

Παρατήρηση-Περιγραφή

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ο/Η νηπιαγωγός θα χρησιμοποιήσει το βίντεο της προηγούμενης δραστηριότητας.

2.Πορεία

Με το τέλος του βίντεο ρωτά τα παιδιά:

Ενδεικτικές Ερωτήσεις:

«Θυμάστε αυτό το βίντεο;»

«Τι είπαμε ότι δείχνει;»

«Πότε ήταν αυτή η παράσταση;»

«Πού είχε γίνει;»

«Ποιοί είχαμε πει ότι συμμετέχουν σε αυτές τις παραστάσεις;»

Με το τέλος της ανατροφοδότησης, ο/η νηπιαγωγός παροτρύνει τα παιδιά να κάνουν μία παράσταση, όπως είναι αυτή στα αρχαία χρόνια. Έτσι ρωτά τα παιδιά:

«Τι χρειάζεται μία αρχαία παράσταση;»

Οι ηθοποιοί βρίσκουν μόνοι τους τα λόγια τους; Πού τα βρίσκουν;»

«Στις αρχαίες παραστάσεις πιστεύετε πως υπήρχε σκηνοθέτης;»

«Πώς νομίζετε ότι οργάνωναν μια παράσταση;»

«Θέλετε να κάνουμε τη δική μας αρχαία παράσταση;»

«Ποιοί θέλετε να κάνουν τους ηθοποιούς;

«Ποιά θα είναι η ομάδα του χορού;»

«Ποιοί από σας θα είναι θεατές;»

«Ποιούς άλλους θέλετε να καλέσουμε στην παράστασή μας και με ποιόν τρόπο;»

Ο/Η νηπιαγωγός θα καθοδηγήσει τα παιδιά να δημιουργήσουν προσκλήσεις για τους γονείς τους, αλλά και για τις άλλες τάξεις του νηπιαγωγείου. Έτσι, στη γωνιά της γλώσσας, ο/η νηπιαγωγός ρωτά τα παιδιά:

«Τι λέτε να γράψουμε στις προσκλήσεις μας;»

Αφού αποφασίσουν το κείμενο, το κάθε παιδί γράφει τη δική του πρόσκληση για τους γονείς του με τον/την νηπιαγωγό να έχει καθοδηγητικό και υποστηρικτικό ρόλο. Με το τέλος των προσκλήσεων, ο/η νηπιαγωγός ρωτά τα παιδιά:

«Εμείς που θα είμαστε ηθοποιοί τί θα λέμε;»

«Σε ποίο σημείο θα είναι ο χορός;»

«Πώς θα οργανώσουμε την τάξη μας για την παράσταση;»

«Πού κάθονταν στις αρχαίες παραστάσεις οι θεατές;»

«Τί θα βάλουμε για ρούχα;»

«Τί φορούσαν οι άνθρωποι στις αρχαίες παραστάσεις;»

Αφού διαμορφωθεί η τάξη, ο/η νηπιαγωγός και τα νήπια θα επιλέξουν τους ρόλους τους και κάνουν πρόβα τα λόγια τους. Ο/Η νηπιαγωγός διαβάζει με απλά λόγια τη σκηνή που θα παίξουν και τα μικρά παιδιά εκτελούν το ρόλο τους. Έπειτα, παροτρύνει τα παιδιά να γράψουν κάποια στοιχεία που σχετίζονται με την παρουσίαση του έργου, πριν και μετά την παράσταση. Τα νήπια μεταξύ τους συνεργάζονται για να καταγράψουν τα παραπάνω στοιχεία και η ομάδα των δημοσιογράφων αναλαμβάνει την παρουσίαση στο κοινό.

Αξιολόγηση

Στη γωνιά της συζήτησης, όλοι μαζί θα συζητήσουν για την παράσταση. Εκεί, τα νήπια θα αναφέρουν προβληματισμούς και καινούριες ιδέες σχετικά με την παράσταση.

Παρατηρήσεις 7^{ης} δραστηριότητας

Στη δραστηριότητα αυτή, τα παιδιά βρίσκονται στο τελικό στάδιο εκτέλεσης της παράστασής τους. Η προετοιμασία είναι σημαντική, καθώς μέσω αυτής τα παιδιά νιώθουν ευχάριστα και ενθαρρυντικά. Εφόσον έχουν γίνει όλα κατανοητά τόσο στο γνωστικό κομμάτι του αρχαίου θεάτρου, όσο και στο θεατρικό, τα παιδιά είναι έτοιμα για την παράστασή τους.

8^η Δραστηριότητα

Τίτλος : Η δική μας αρχαία παράσταση

Στη τελική αυτή δραστηριότητα, ο/η νηπιαγωγός βοηθά τα παιδιά στο στήσιμο της παράστασής τους. Έχει γίνει προετοιμασία, τόσο στην ενδυμασία όσο και στις θέσεις τους. Οι θέσεις τους έχουν γίνει αντιληπτές από την προηγούμενη δραστηριότητα με τον αυτοσχεδιασμό και την κατανόηση χωροχρονικών εννοιών.

Ενότητα: Παιδί και Δημιουργία- Έκφραση (Δραματική Τέχνη)

Μαθησιακή Περιοχή Τέχνες

Στόχοι:1) Να αναπτύξουν την αισθητική τους αντίληψη και έκφραση μέσω της παράστασης.

2) Να αποκτήσουν θεατρική παιδεία.

Ενότητα: Παιδί και Δημιουργία- Έκφραση (Φυσική Αγωγή)

Μαθησιακή Περιοχή Τέχνες

Στόχοι:1) Να αναπτύξουν την κινητικότητά τους.

Εποπτικά μέσα και υλικά

Ενδυμασίες αρχαίου θεάτρου

Διάρκεια

60'

Μέθοδος

Διάλογος

Περιγραφή Πορείας

1.Αφόρμηση

Ως αφόρμηση ο/η νηπιαγωγός θα χρησιμοποιήσει τη προηγούμενη δραστηριότητα.

2.Πορεία

Ο/Η νηπιαγωγός εμπνέει και ετοιμάζει τα παιδιά για την παράσταση. Περνάνε στον κοινό χώρο του νηπιαγωγείου, όπου εκεί θα έχει δημιουργηθεί το σκηνικό που θα απεικονίζει το Αρχαίο Θέατρο. Εκεί λαμβάνουν τις θέσεις (παγωμένη εικόνα) και περιμένουν τον αφηγητή να κάνει την εισαγωγή του. Ο/Η νηπιαγωγός θα βοηθά τα παιδιά όπου παραστεί ανάγκη. Τα παιδιά-εισηγητές παρουσιάζουν το τοπίο (τί είναι, τί θα δούνε οι υπόλοιποι) και ύστερα ξεκινά η παράσταση.

Αξιολόγηση

Με το τέλος της παράστασης, ηθοποιοί και χορός παρουσιάζονται στο κοινό τους και οι επισκέπτες, παιδιά άλλων τμημάτων νηπιαγωγείου και γονείς, θέτουν τα ερωτήματά τους.

Παρατηρήσεις 8^{ης} δραστηριότητας

Η τελική αυτή δραστηριότητα αποτελεί τη συνολική αποτίμηση των δραστηριοτήτων, τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τα παιδιά. Μέσω της παράστασης, γίνονται κατανοητές οι νέες γνώσεις των παιδιών και εκδηλώνονται τα συναισθήματά τους για το αρχαίο θέατρο και, γενικότερα, το δομημένο περιβάλλον του.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην παρούσα εργασία γίνεται αντιληπτό ότι η παιδαγωγική αξιοποίηση των πολιτιστικών στοιχείων είναι σημαντική, καθώς τα πολιτιστικά κατάλοιπα είναι περισσότερα οικεία στα μικρά παιδιά και δημιουργούν ερεθίσματα για μάθηση, ενδιαφέρον, δημιουργικότητα και αγάπη για το περιβάλλον του νηπίου. Επιπλέον, το περιβάλλον και τα πολιτιστικά του στοιχεία αποτελούν τη βάση για τη διδασκαλία, γενικότερα, της τοπικής ιστορίας. Μέσω αυτού, δομείται η βάση για την καλλιέργεια και την ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης και της αγάπης για τα ιστορικά τοπία από μέρους των νηπίων. Η παρούσα πτυχιακή εργασία έδειξε ότι η διδασκαλία ιστορικών τόπων, αλλά και γενικότερα στοιχείων πολιτισμού, είναι δυνατή σε παιδιά προσχολικής ηλικίας βάσει των θεωριών μάθησης, καθώς το ίδιο το περιβάλλον, συμβάλλει θετικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μεταξύ παιδιού και περιβάλλοντος δημιουργείται σχέση αλληλεπίδρασης. Με τις κατάλληλες μεθόδους και τα κατάλληλα εκπαιδευτικά υλικά, που προαναφέρθηκαν, τα νήπια θα κατανοήσουν το ιστορικό ταξίδι στο χρόνο. Σ' αυτό το ταξίδι, όμως, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο/η εκπαιδευτικός, ο οποίος με κατάλληλες μεθόδους και υλικά μπορεί να δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς αγάπης μεταξύ ιστορικών τόπων και μικρών παιδιών. Αυτό θα γίνει εφικτό με τη δημιουργία φιλικού κλίματος στην αίθουσα, τη δημιουργία κατάλληλων γωνιών μάθησης και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, όπως, ενδεικτικά, αποτυπώθηκαν στην εργασία αυτή. Οι προαναφερθείσες δραστηριότητες αποτελούν μια μικρή προσέγγιση σχετική με τη λειτουργία του αρχαίου θεάτρου στο παρελθόν. Η μία δραστηριότητα διαδέχεται την άλλη με σκοπό και την αξιολόγηση της προηγούμενης δραστηριότητας, αλλά και τη συνεχιζόμενη μάθηση, μέσω της οικοδόμησης στην προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία των νηπίων. Οι συχνές ανατροφοδοτήσεις και οι ενδεικτικές ερωτήσεις είναι πολυάριθμες, με στόχο να αφυπνίσουν τα μικρά παιδιά και να εκμαιεύσουν τις απαντήσεις που χρειαζόμαστε. Μέσα από τις δραστηριότητες τις σχετικές με τη λειτουργία του αρχαίου θεάτρου, το παιδί μπορεί να αναπτύξει το ενδιαφέρον του και την αγάπη για τον ιστορικό χώρο. Επιπλέον, αναπτύσσει πολλές δεξιότητες κυρίως δημιουργικής έκφρασης, ενώ μέσω της εικαστικής δημιουργίας το νήπιο αποκτά μία ολιστική προσέγγιση του πολιτιστικού αυτού καταλοίπου στο συγκεκριμένο χώρο. Μέσα από την κίνηση και τον χορό, το μικρό παιδί δέχεται επιπρόσθετα ποικίλα ερεθίσματα που σχετίζονται με το περιβάλλον του. Με την ακρόαση των συγκεκριμένων

μουσικών ακουσμάτων, εξάλλου, και παράγοντας την κίνηση που το εκφράζει, το νήπιο εξωτερικεύει τα συναισθήματά του. Πέραν αυτών όμως, το παιδί γίνεται και ερευνητής του αρχαίου θεάτρου και της λειτουργίας του. Αναλαμβάνει συνεντεύξεις, καταγράφει χαρακτηριστικά, φωτογραφίζει το περιβάλλον και συνεχώς παρατηρεί. Όλα αυτά οφείλονται στα πολιτιστικά κατάλοιπα που υπάρχουν στο δομημένο περιβάλλον μας και περιμένουν τον σεβασμό και την διερεύνησή του από μέρους μαθητών και διδασκόντων. Γι' αυτόν το λόγο, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να οργανώνουν δραστηριότητες και επισκέψεις σε ιστορικούς τόπους, προκειμένου το νήπιο να αποκτήσει τη δυνατότητα μάθησης, μέσω ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος που παρέχει όλα εκείνα τα εφόδια που είναι απαραίτητα για τη γνωστική και συναισθηματική του ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αβδελά Έ., *Ιστορία και σχολείο*, έκδ. Νήσος, Αθήνα 1998.

Αναγνωστόπουλος Β.Δ. (επιμ.), *Η γλώσσα στην Προσχολική Εκπαίδευση. Προφορική Επικοινωνία, Ανάγνωση, Γραφή και Γραπτή Έκφραση*, 3^η έκδ., έκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2001.

Βαρνάβα-Σκούρα Γ., *Θέματα γνωστικής ανάπτυξης και αξιολόγησης: Με κείμενα των Ζαν Πιαζέ – Τζέρομ Μπρούνερ*, έκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1994.

Βλάχου Μ., «*Η αξιοποίηση του τοπικού περιβάλλοντος και η οργανική του ένταξη στο μάθημα της Ιστορίας*», στο «Προσεγγίζοντας της ιστορική εκπαίδευση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα», επιμ. Γ. Κόκκινος- Ε. Νάκου, έκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.

Δημητριάδου Κ., *Ιστορία και Γεωγραφία στην πρώτη σχολική ηλικία: Εφαρμογή και αξιολόγηση μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο*, έκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 2002.

Έλενα Ε. & Κ. Τριανταφυλλοπούλου, *Το Εκπαιδευτικό Θέατρο στο Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό*, έκδ. Πατάκη, Αθήνα 2004.

Κακανά Δ.-Μ., Σιμούλη Γ., *Η προσχολική εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα: Θεωρητικές προσεγγίσεις και Διδακτικές Πρακτικές*, έκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2008.

Κιτσαράς Δ.Γ., *Προγράμματα, Διδακτική μεθοδολογία προσχολικής ηλικίας*, έκδ., 1^η, Αθήνα 2004.

Κολιάδης Ε., *Θεωρίες Μάθησης και Εκπαιδευτική Πράξη, Γνωστικές θεωρίες τ. Γ'*, Αθήνα 1997.

Κουτσουβάνου Ε., *Η μέθοδος Montessori και η Προσχολική Εκπαίδευση. Σύγχρονες Προοπτικές*, έκδ. 4^η, έκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2000.

Λεοντσίνης Γ. Ν., *Διδακτική της Ιστορίας (γενική-τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση)*, Αθήνα 1996.

Μακρή-Μπότσαρη Ε., «*Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*». Στο *Επιμόρφωση Σχολικών Συμβούλων και Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ: Επιμορφωτικό υλικό Προσχολικής Αγωγής*, έκδ. ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2005.

Μαραγκουδάκης Γ.Π., *Οικοδόμηση της Γνώσεως και Διδασκαλία: Συμβολή στην Παιδαγωγική Ψυχολογία της Γενικής Εκπαιδεύσεως*, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1997.

Νάκου Ε., *Τα παιδιά και η ιστορία: Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2000.

Παπαμιχαήλ Γ., *Μάθηση και Κοινωνία: Η Εκπαίδευση στις θεωρίες της Γνωστικής Ανάπτυξης*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1988.

Ρεπούση Μ., «Πηγές του τοπίου: Τα μνημεία και οι μνημειακοί τόποι», στο *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών*, επιμ. Κ. Αγγελάκος, Γ. Κόκκινος, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.

Σακκής Δ. & Τσιλιμένη Τ., *Ιστορικοί τόποι και περιβάλλον: Διδακτικές προσεγγίσεις για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2007.

Τσιαντζή Μ.-Σ., *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα Παιδιά της Προσχολικής Ηλικίας*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2002.

Τσιαντούλη Ε., *Διδακτική Αξιοποίηση Στοιχείων Πολιτισμού σε παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 2014.

Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού, *Συντήρηση - Αποκατάσταση και ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας- Δ' φάση*, επιμ. Τζιαφάλιας Αθανάσιος & Καραγκούνης Δημήτριος.

2. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Brunner J. S., *Η Διαδικασία της παιδείας: Μια διεισδυτική έρευνα γύρω απο τη σχολική παιδεία που ανοίγει νέους δρόμους στη Μάθηση και τη Διδασκαλία*, μτφρ. Χ. Κληρίδη, εκδ. Καραβία, Αθήνα 1960.

Brunner J. S., *Πράξεις Νοήματος, Σειρά: Ανθρώπινα συστήματα*, 4^η εκδ., μτφρ. Η. Ρόκου- Γ. Καλομοίρης, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1997.

Elliot Stephen N. & Kratochwill R. Thomas., Cook J. Littlefield., Travers F. John., *Εκπαιδευτική Ψυχολογία, αποτελεσματική διδασκαλία-αποτελεσματική μάθηση*, μτφρ. Σόλμαν Μ., Καλύβα Φ., εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2008.

Feldman Robert S., *Εξελικτική Ψυχολογία. Δια βίου ανάπτυξη*, μτφρ. Ζ. Αντωνοπούλου- Μ. Κουλεντιανού, επιμ. Μπεζεβέγκης Γ.Η., εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2011.

Husbands C., *Τι σημαίνει διδασκαλία της Ιστορίας; Γλώσσα, Ιδέες και νοήματα*, μτφρ. Α. Λυκούργος, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2000.

Kamii C., «Η Προσχολική Εκπαίδευση σύμφωνα με τη θεωρία του Piaget», στο *Θεωρία και μεθοδολογία της Προσχολικής Εκπαίδευσης*, εισ.-επιμ. Ε. Κουτσοβάνου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2000.

Moniot H., *Η διδακτική της Ιστορίας*, μτφρ. Ε. Κάννερ, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2011.

Πιαζέ Ζ., *Το μέλλον της εκπαίδευσης*, μτφρ. Α. Κάντας, επιμ. Μ. Μητσού-Παπά, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1979.

Ricoeur P., *Η Αφηγηματική Λειτουργία*, μτφρ. Β. Αθανασόπουλος, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1990.

Vygotsky L.S., *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών*, επιμ. Σ. Βοσνιάδου, μτφρ. Α. Μπίμπου και Σ. Βοσνιάδου, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2000.

Vygotsky L.S., *Σκέψη και γλώσσα*, μτφρ. Μ. Ρόδη, Α. Ρόδη, εκδ. Γνώση, Αθήνα 2008.

Woolland B., *Η Διδασκαλία του Δράματος. Στο Δημοτικό Σχολείο*, μτφρ. Ε.Ι. Κανηρά., εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.

3. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Farmer A. & Heeley A., «*Moving between fantasy and reality sustained, shared thinking about the past*», in Cooper Hilary (ed.), *Exploring Time and Place Through Play, Foundation Stage-Key Stage One*, David Fulton Publishers 2004, pp. 52-64.

Grant B., *Narrative Matters: Teaching and Learning History through Story*, Falmer Press, London 1999.

Mays P., *Teaching children through the Environment*, Hodder and Stoughton Educational, London 1985.

Υλικό τέταρτης δραστηριότητας

<https://www.youtube.com/watch?v=je0lFe0MHjU>

<https://www.youtube.com/watch?v=D5Y11hwjMNs>

<https://www.youtube.com/watch?v=Ys5xfdn5rlo>

https://www.youtube.com/watch?v=UVsR57Soz_4

Υλικό έκτης δραστηριότητας

<https://www.youtube.com/watch?v=8GfXjm3eFoc>